Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

GRUNDTVIGS SYN PAA GUDS ORD

MED ET PERSONLIGT VIDNESBYRD

AF

HOLGER BEGTRUP

GYLDENDALSKE BOGHANDEL

HOLGER BEGTRUP

CHRISTEN BERG. En dansk Politikers Udviklingstrin 1829—66. 1896. (Udsolgt).

KRISTEN KOLD. Folkets Førere. 1916. (Udsolgt).

DET DANSKE FOLKS HISTORIE i det 19. Aarhundrede. I—II. 2. Udg. 1917.

JAKOB KNUDSEN. En Levnedstegning. 1918. (Udsolgt).

MIN REJSE I AMERIKA. 1925. (Udsolgt).

N. F. S. GRUNDTVIGS SAGA. 1927.

GRUNDTVIGS SYN PAA GUDS ORD

MED

ET PERSONLIGT VIDNESBYRD

AF

HOLGER BEGTRUP

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - - - KØBENHAVN - - - 1933

COPYRIGHT 1933 BY GYLDENDALSKE
BOGHANDEL NORDISK FORLAG - COPENHAGEN

—

OPLAG: 1250 EKSEMPLARER

—

PRINTED IN DENMARK
GYLDENDALS FORLAGSTRYKKERI
KØBENHAVN

FORORD

NAAR jeg til denne korte Fremstilling af, hvorledes Grundtvig gennem sin Livsudvikling kom til at se paa Guds Ord, har føjet mit personlige Vidnesbyrd, saa er det, fordi jeg gerne ud af mit eget Livs Erfaring har villet stadfæste, at det er Sandhed, hvad han sagde om Guds levende Ord, fordi det stemmer med det Liv i Kristus og i den kristne Menighed, hvorfra han hentede sin Oplysning derom. — Dette mener jeg, at jeg som en af Grundtvigs gamle Disciple har Pligt til at vidne for den yngre Slægt.

Frederiksborg Højskole, 29. Juli 1933.

Holger Begtrup.

INDLEDNING

DET er nu halvandet Aarhundrede, siden Nikolaj Frederik Severin Grundtvig kom til Verden, og det er, med et rundt Tal, hundrede Aar, siden hans nordiske Livssyn blev fuldbaarent og begyndte at gøre sig gældende i det danske Folkeliv.

Det er derfor naturligt, at vi i Aar fejrer Mindet om hans Liv og om den store Gerning, han har øvet til det danske Folks Vækkelse og Oplysning. Men det vilde være en Ynk, om Mindehøjtiden artede sig som et Mummespil ved Kæmpens Grav med hule Taler om aflivede Ideer.

I 1883 holdtes der et stort Vennemøde paa Hundredaarsdagen for Grundtvigs Fødsel. Det var der god Mening i. Det var kun elleve Aar, siden „den Gamle" var død, og det vrimlede med ivrige Grundtvigianere over hele Landet. — Jeg deltog selv med Begejstring i Festen, som varede i tre Dage. Men jeg havde allerede dengang paa Følelsen, at det blev sidste

Gang, Grundtvigs Venner kunde samles saaledes. Der var fuldt af Sprængstof indenfor Lejren, og det knitrede livligt, især ved det bevægede Møde paa Vodrofslund.

Siden er Opløsningen af det grundtvigske Vennelag stadig skredet videre, og der findes vel i vore Dage knapt saa mange „vaskeægte" Grundtvigianere, at de kunde danne en tusendtallig Forsamling i København. — Skal der nu holdes en Folkefest, som er Grundtvigs historiske Ry værdig, saa maa vi nok pænt bede om Tilslutning fra dem af vore Landsmænd, der ikke vil kaldes Grundtvigianere, men som dog ærer Grundtvigs Navn for de aandelige Værdier, han har tilført hele det danske Folk.

Men lad os, der endnu hylder ham som vor Lærefader, fejre hans Minde ved ærligt at undersøge, om der endnu er Liv i noget af det, som var hans særlige Budskab til hans Venner i Folket og Menigheden.

Der er selvfølgelig ingen Fare for, at Grundtvigs Navn skal glemmes, saa længe der holdes fri Skoler for Børn og Voksne her til Lands, og saa længe hans Salmer synges i alle vore Kirker. Men det har ikke stort at sige med disse historiske Efterladenskaber, hvis den Kilde, hvoraf de udsprang, er hentørret i Folkets Sind.

Der maa jo efter Naturens Orden være mange af Grundtvigs Tanker, der som Fostre af hans Tidsalder ikke mere har Livskraft i det tyvende Aarhundrede. Det gælder vel især de Ideer, som han hentede fra den tyske Romantik. — Der er andre af hans Tanker, som der endnu er Liv i, men som vanskelig kan gøres frugtbringende i den nærværende Tid. Der er f. Eks. Sider af hans Syn paa Folkelivet, som der kun er ringe Forstaaelse af i Øjeblikket, og som derfor maa vente paa bedre Tider.

Det er kun med et Hjertesuk, at jeg ser disse fagre Syner og folkelige Grundtanker, der har gennemstrømmet min Sjæl fra Ungdommen, hengemte i det historiske Arkiv, fordi de ikke finder levende Genklang hos vort Aarhundredes Børn. Ja, i mørke Stunder fristes jeg til at spørge, om da hele Grundtvigs Livsværk, og dermed da ogsaa det aandelige Indhold i mit eget Liv, skal gaa al Kødets Gang. Men det lysner i mit Sind, naar jeg husker paa, at vel maa alt Menneskeværk visne som Græsset og Blomsterne paa Marken; men hvad Gud har udrettet ved et Menneske, det staar ved Magt trods Tidernes Skifte.

Grundtvig var en Mand, der tidlig lærte at skelne skarpt imellem, hvad der var groet i

hans egen Have, og hvad der var indplantet i ham ved Guds Ord. Derfor er det ikke saa svært at gøre Skel imellem det tidsmærkede i hans Liv og det, der præges af den evige Sandhed.

Det mindeværdigste hos ham vil altid være, at han troede det Ord, Herren talte til ham, at han vidnede derom i Aandens Kraft, og at han sang derom med levende Tunge. Her er vi inde ved det evige i Menneskelivet, som aldrig ældes, og som til alle Tider har Ærende til dem, der higer efter Evigheden. Vidnesbyrdet derom trænger Menneskeslægten til, nu som for hundrede og for tusende Aar siden.

Men dette Vidnesbyrd maa ikke forveksles med de Tanker om Evigheden, som vi spinder ud af vor egen Hjerne, eller det Væv af Sjælelære, hvormed mange i vore Dage omhyller Kristendommen. Nej, det rette Vidnesbyrd fremgaar af det virkelige Møde mellem Gud og Menneskehjertet i Naadepagten ved vor Herre Jesus Kristus. Og det er vel Tak værd, at Gud lod en Mand opleve dette Møde i en mørk og vantro Tidsalder, saa det fornyede hans Liv fra Hjertegrunden og gav ham et Lys over Pagten, der kom til at skinne for mange andre Mennesker, der før havde sid-

det i Dødens Skygge. Derved brød Livssolen frem og skabte en signet Dag for vort Folk.

Thi takker vi Gud, vor Fader god,
Som Lærken i Morgenrøde,
For Dagen, han os oprinde lod,
For Livet, han gav af Døde;
Den signede Dag i Jesu Navn
Os alle vort Liv forsøde!

Vi veed nok, at Grundtvig hverken var den første eller den sidste, som har oplyst og lovprist Kristenlivet her i Danmark. Men jeg tør dog sige, at ingen har vidnet saa klart og hjerteligt paa Dansk om Guds Rige, og ingen har sunget saa herligt derom i den danske Kirke.

Den aandelige Klarhed i Grundtvigs Vidnesbyrd om Kristenlivet trænger vi særlig til i vore forvirrede Tider. — Der lyder vel ogsaa nu om Dage en alvorlig Tale om, at det evige Liv kommer ovenfra, at det paa underfuld Maade skænkes os af den almægtige Gud, overfor hvem vi kun er Støv og Aske. Men spørger vi disse ny Forkyndere, ad hvilken Vej det evige Liv meddeles os, da synes de kun at have svævende og dunkle Svar derpaa.

Her kommer Grundtvig de spørgende til bedre Hjælp med den Oplysning, at det evige

Liv meddeles os i det Guds Ord, som Kristus har talt til os i vor Daab, og som han taler til os ved sit Nadverbord. Det er en klar Besked, som vi slet ikke kan undvære, naar vi skal lære til Gavns at skelne mellem Livet i Kristus og vore egne fromme Tanker om Evigheden.

Lyset over det levende Guds Ord er vor bedste Arvelod fra Grundtvig. Men ud fra dette Lys gaar der Straaler, som opklarer mange andre Sider af Menigheds- og Folkelivet, og som endnu skinner med en Styrke, der ikke skal fordunkles af de skiftende Tiders jagende Skyer.

Grundtvig har en Gang selv sagt, at han ønskede den Indskrift paa sin Grav: *Manden troede det Ord, Herren talte til ham.* Og det er som Guds Ords Tjener, han altid vil mindes som en Profet i Norden.

I

LIVET I KRISTUS

Efter en kristelig Barndom i Hjemmet blev Grundtvig i sin første Ungdom revet med af Tidens aandløse Fornuftlære, „glemte sin Aftenbøn", holdt op at gaa i Kirke og lagde sit Liv an paa at vinde Ære i Verden som Videnskabsmand og Digter. — Da han ovre paa Langeland var blevet aandelig vakt, vaagnede der samtidig en Stræben i hans Sjæl efter at vække andre. Men skønt han i dette Øjemed paakaldte baade Fædrelandskærlighed og Gudsfrygt hos sine Landsmænd, var hans egen Religion endnu kun et Udslag af Minder fra Hjemmet og af poetiske Dragelser imod Evigheden.

Han stod, som saa mange religiøse Mennesker i vor Tid, paa sit eget Væsens Grund og saae i Jesus kun en Hjælper til at fremme det, som han ansaa for det evige i sin egen Natur: hans Dyd og Daadskraft, hans stærke Syner og hans nordiske Skjaldskab. Med disse Sjæleevner mente han, at han kunde gaa Guds

Ærende i Kamp mod Tidens Aandløshed, og drømte om at gøre et aandeligt Korstog til Herrens Ære.

Saa højt kan et Menneske med arvet Fromhed og storstilet Indbildningskraft tro sig hævet op i Aandens Verden uden dog i Virkeligheden at bygge paa andet end sin egen Sjælekraft. Men det kan kun vare saa længe, som Sandheden om os selv ligger skjult under Fantasiens gøglende Spil.

Den indre Spænding i Grundtvigs Sjæleliv fremkaldte til sidst i Efteraaret 1810 et aandeligt Sværmeri med høj Begejstring, der medførte en nervøs Forstyrrelse i hans Hjerne. Det vil vist ikke være muligt at adskille den legemlige og den sjælelige Side af det voldsomme Sammenbrud, som derved fandt Sted. Men afgørende for ham selv og hele hans følgende Liv blev det Indgreb fra oven, der slog ned som et Lyn i hans gennemrystede Sind.

Jeg har i mit første lille Skrift fra 1899 om Grundtvigs Liv, som jeg kalder: *N. F. S. Grundtvigs kristelige Opvækkelse i Vinteren 1810—11*, søgt at oprede, hvad han i denne bevægede Tid gennemlevede, saa vidt som det da er gørligt. Men her vil jeg nøjes med at gengive, hvad han selv har fortalt derom i *Kirke-Spejl:*

„Jeg husker godt endnu, hvordan det begyndte; thi jeg sad en Aften alene og læste i Kotzebues Historie af Preussen, —. Men jeg var ikke kommet længere end til det trettende Aarhundrede, da de tyske Riddere indtog og med Sværdet kristnede Preussen; thi her havde Kotzebue plantet en af sine Giftblomster, under hvad han kaldte „det visne Kors", og derved løb det mig koldt ned ad Ryggen, saa at jeg ikke blot smed Bogen fra mig, men sprang op som grebet af en mægtig Aand, der kaldte mig til *Reformator*. — Derpaa fulgte et Par Maaneder af stolt, men stille Sværmeri, hvori jeg første Gang siden min Barndom for Alvor læste *Bibelen*, især Profeterne, Luthers og Kingos Salmer, bad og grublede over, hvordan en Reformation, især med Pen og Blæk, i vore Dage lod sig udføre. — *Nytaars-Nat* er i Læseverdenen det eneste Spor af dette Sværmerliv; thi det endte pludselig, da jeg med eet blev sønderknust ved de Spørgsmaal: *Er du selv en Kristen? Har du dine Synders Forladelse?* — Samvittighedsspørgsmaal, der faldt mig som Stene, ja, som Klipper paa Hjertet. Da lukkede jeg alle Bøger, lod alle stolte Planer fare og skyndte mig hjem til min gamle Fader."

Poetisk har Grundtvig i „Nyaars-Morgen"

fra 1824 skildret sin indre Tilstand i hine mørke Midvinterdage, da alting brast for ham, med disse Ord:

Mig tyktes, at Staven
Var over mig brudt,
Til værre end Graven
Af Herren forskudt;
Mit Støv jeg foragted,
Min Sjæl var mig alt,
Jeg Døden betragted
I aandig Gestalt;
Med Døden i Hjerte
Jeg følte ej Smerte,
Men blegned og gøs for mig selv!

Da lærte jeg arme
I Midvinter sval,
At Lys uden Varme
Er Helvedes Kval;
Ej græde jeg kunde
For Gud eller Ven,
Kun grue, og grunde,
Og grue igen;
Jeg kæmpe mig vilde
Til Kærligheds Kilde,
Omskabe jeg vilde mig selv!

Men hvorledes han, da han, lige før Julen 1810, som sindssyg kom hjem til sine gamle Forældre i Udby, blev helbredet af Guds Aand, det læser vi i de følgende Vers af „Nyaars-Morgen“:

„Du Jordklimp, du Synder!
Hvad tænker du paa?
Hvad Kødet begynder,
Maa Aanden forsmaa!
Du Gud vil undvære,
Til du er ham lig, —
Nej, giv ham sin Ære,
Saa hjælper han dig!
Fra Døden til Livet
Kun een det var givet
Paa Vinger at hæve sig selv!"

Saa tugted mig Aanden
Med trøstende Ord
Og bar mig paa Haanden
Til Kirke i Kor;
Dær selv han mig døbte
Til Anger og Bod,
Og han, som os købte
Fra Død med sit Blod,
Han skænked mig Livet,
Som ham det er givet,
Med Kysset i Kærligheds Kalk!

Vendingen til Bedring i hans forstyrrede Sindstilstand faldt sammen med Omvendelsen i hans Hjerte, der gik for sig i Julen 1810 under Paavirkning af de Salmer, han nu efter mange Aars Forløb atter fik at høre i Barndomshjemmet.

Hver og en mig tyktes glemt,
Men de havde dybt sig gemt
I det lukte Hjertekammer;
Og da Herrens Lyn slog ned

Med et Brag, jeg ej kan nævne,
Gennem Dørens brede Revne
Fangerne udgik med Fryd.
Brat fornam jeg kendte Lyd,
Ordene mig laa paa Tunge,
I mig tyktes det at sjunge:
„Fra Himlen højt komme vi nu her!"
Tonen var saa kendt og kær;
Det ej andet kunde være,
Svare maatte jeg i Løn:
„Lov og Tak og evig Ære
Ske dig, o Guds hjerte Søn!"

(Af Digtet: *Udby Have*, 1811).

Julesalmerne var som Engle, der drog ham til Krybben i Betlehem, hvor han knælede ned for Jesusbarnet. Han vendte tilbage til sin Daabs Naade og bad i Jesu Navn Gud om at oprykke alt det af hans Hjerte, som Gud ikke selv havde plantet derinde, og saaledes vandt han Fred.

Men det kan ikke undre os, at den voldsomme Sjælekamp og Sindsforvirring, der var gaaet forud, længe blev ved at have Eftervirkninger. — Først da han ved Pinsetid 1811 var blevet præsteviet og tiltraadte sit Embede som Medhjælper hos sin gamle Fader i Udby, var hans Sind kommet saaledes i Ligevægt, at han med Kraft kunde forkynde Troen paa Jesus Kristus som den eneste Vej til Frelse fra Synden, Døden og Djævelen.

Naar man vil forstaa, hvor gennemgribende

denne Omvendelse blev for Grundtvigs Liv, maa man lægge Mærke til, hvad han selv siger om sit Hjertes Kulde. — Det hedder i Salomons Ordsprog: „Bevar dit Hjerte fremfor alt det, der forvares; thi fra det udgaar Livet!“ — Hjertets Liv er Kærlighed. Den er Guds Kraft i os, „den rolige Kilde for Kræfternes Elv.“ Hvor den tørrer ud, dær bliver kun Egenkærligheden tilbage som det golde Princip for Tilværelsen. — Grundtvig havde med stivnende Gru mærket, at hans Hjerte var blevet koldt, og havde følt Dommen, som ligger i Ordene: „Om jeg har profetisk Gave og kender alle Hemmeligheder og al Kundskaben, og om jeg har al Tro, saa at jeg kan flytte Bjerge, men ikke har Kærlighed, da er jeg intet.“ (1. Kor. 13.2). — Denne hans indre Tilstand var kommet for Dagen, da Ordets Hammerslag ramte den haarde Klippevæg, hvorunder hans Hjerte laa i Dødssøvn. Hjælpeløs havde han erkendt sin fuldkomne Afmagt. Forgæves havde han villet kæmpe sig frem til Kærligheds Kilde. Fortabt, fordømt!

Men da han kom hjem til Udby med sit kolde Hjerterum fyldt af disse forfærdende Tanker, da lød der en Tone som et Barnesuk fra hans Inderste, og med det Suk gav han sig Gud i Vold i Jesu Navn.

I Jesu Navn, hvordan det gaar,
Bøj dine Knæ for Tronen,
Og bed saa smukt dit Fadervor!
Gud giver Barnetonen.
Og med et Suk usigelig,
Guds Aand da gaar i Bøn for dig,
Da faar dit Hjerte Hvile.

Paa haardhændet Maade blev hans indbildte Styrke brudt, og Grunden blev ryddet i hans Inderste til at modtage det evige Liv som Guds Naadegave i Jesus Kristus. — Her er vi inde ved det store Under, som er Kristenlivets dybeste Erfaring: Den almægtige Guds Søn mødes med det afmægtige Menneskehjerte og tager sin Bolig derinde. Derved bliver det evige Liv indplantet i os, Jesus Kristus bliver vor Herre, og hans Aand kommer til at raade i vort Hjerte. — Kun hvor dette Guds Under fuldbyrdes, kan der tales om virkelig Kristendom. Alt andet, som smykkes med Navn deraf, er kun Skin, menneskelige Tilløb til at løse en Opgave, som Guds Aand alene magter.

Man har svært ved at gøre det klart, hvor gennemgribende den Forandring er, som sker med et Menneske, der bliver Guds Barn. Det er som et Hus, der rives ned til Grunden, og som den ny Ejer af Tomten bygger op igen efter sit eget Hoved. — Grundvolden for det

saakaldte naturlige Menneskeliv er tydeligt nok Egenkærligheden, uden at man behøver at lægge andet ind i dette tvetydige Ord end Menneskets medfødte Trang til at raade sig selv. Men Grundvolden for det genfødte Menneskes Liv er Kristi Herredømme over alt, hvad der er i os. Og da nu ingen kan tjene to Herrer, saa maa det Liv i Kristus, som nu skal raade i vort Hjerte, nødvendigvis døde det Liv, som vi før har ført paa egen Haand. Dette er den ligefremme og alvorlige Mening af Apostelens Ord: „Vi blev begravne med Kristus ved Daaben til Døden, for at, ligesom Kristus blev oprejst fra de Døde ved Faderens Herlighed, saaledes skal ogsaa vi vandre i et nyt Levned" (Rom. 6.3).

I dette ny Levned er Guds Aand Livskraften, der under daglig Kamp sejrer over Selviskheden, „den gamle Adam", der altid paany vil rejse sig i os. Ved Aanden er det genfødte Menneske saaledes livsforenet med Gud, at Kristus mere og mere „vinder Skikkelse i ham", og Hjertet finder sin Glæde i at tjene ham som sin eneste sande Herre.

Det var denne Vej til Helliggørelse, som Grundtvig nu var ført ind paa, og som han trolig vandrede ad uden at agte Verdens Spot. — Ved at aabne sit Hjerte for Gud havde han

i dybeste Forstand faaet den rette Orden i sin Tilværelse. Hans Tilskyndelser havde før ligget i et mere overfladisk Lag af hans Væsen, hans Fantasi havde haft Overtaget i alle hans Handlinger. Men nu var han kommet paa Virkelighedens Grund, thi nu udgik hans Livsytringer fra Hjertet, der jo i Sjælen som i Legemet er den rette Kraftkilde for et Menneskes Virksomhed.

Denne gode Livsorden gav Grundtvig den barnlige Enfold, som er Drivkraften i al menneskelig Stordaad, fordi den holder Vejen aaben ind til det evige Væld, hvoraf vort Liv er en Udstrømning. Derfor kunde han som aldrende Mand sige i det lille Rim „Ved min egen Grav“:

En Træl af Kød og Blod
Og tiggerarm paa Mod,
En Kæmpe dog i Færd
Sig hviler trøstig her
I Kraft af Barnedaab
Med Herlighedens Haab!

Det er rørende at se, med hvilken ængstelig Hu han gjorde de første Skridt ud i Verden, efter at han havde vundet Fred i sin Barnetro. — Det var ikke Angst for Verdens Fjendskab, der hæmmede ham. Men det var Bekymring for at komme bort fra Guds Vej

ved at genoptage de Sysler, som han før havde drevet paa selvisk Maade. — Han gjorde Alvor af i Jesu Navn at ville lade alting fare, som kunde nære den syndige Lyst til egen Ære, der hidtil havde raadet i hans Sind.

„Det var nødvendigt," skriver han den 24. November 1811 i *Fortalen til Saga*, „at da jeg fik Øjet opladt, maatte jeg agte alle Ting at være til Skade for Jesu Kristi min Herres Kendskabs Ypperlighed. Jeg maatte agte dem alle som Skarn, for at jeg kunde vinde Kristum, kende ham og hans Lidelsers Samfund og hans Opstandelses Kraft. For saadant agter jeg dem endnu. Men jeg har lært af den hellige Povel, at man med frelst Samvittighed kan vinde Maalet paa mange Maader, naar kun Sindet bliver uforvandlet."

Tryggest følte han sig i sit Lønkammer med Bibelen foran sig. Han læste det ny Testamente mange Gange igennem, og han tog ved Læsningen sin Forstand fangen under Troens Lydighed. Han gik nemlig ud fra, at hvert Ord i den hellige Skrift var skrevet med Guds Finger. — Man kan næppe forestille sig, hvilken Ydmygelse det har været for hans stolte og selvstændige Natur saaledes at bøje sig for Bibelens Bogstav, og man fristes næsten til den Antagelse, at det har været ham en Til-

fredsstillelse, naar han til Gengæld kunde dømme sine Modstandere strengt efter Ordets Lydelse.

Men her maa man skelne forsvarligt mellem Livet og Lærdommen. Det ny Liv hos Grundtvig var opstaaet ved et levende Møde med Kristus. For saa vidt var hans Kristendom fra første Færd hjertelig og virkelig. Men saa snart det gjaldt om i Tanken at redegøre for den store Oplevelse og i sin Tale at forkynde den for andre, saa blev Livsgløden afkølet og Livsindholdet omformet efter den Tankegang, som dengang raadede i de rettroende Kredse, som han var opfødt i og nu atter ved Iver sluttede sig til.

Der skulde gaa adskillige Aar, inden det lykkedes for Grundtvig at danne sig en kristelig Anskuelse og Udtryksmaade, som svarede til det kristen Liv i hans Indre. — Foreløbig traadte han frem for Verden i den gammeldags lutherske Præstedragt, gik ind i det ortodokse Billedsprog og viste kun det indre Liv, der var i ham, ved den Kraft og Myndighed, hvormed han førte Ordets Sværd i sin forældede Hærklædning.

Ikke med Urette gav Jens Baggesen ham i disse Aar Øgenavnet „Bibelens ensomme Kæmpe“, og naar han i Begyndelsen stødte

næsten alle sine Landsmænd fra sig, saa var det ikke alene, fordi ren Tale om Synd og Naade altid forarger Verdens Børn, men ogsaa, fordi denne Tale her var klædt i stive, gammeldags Former.

Der var imidlertid en anden Vej, hvorad Grundtvig bedre kunde give sit indre Liv et Udtryk med personligt Præg, fordi Ordene strømmede frit ud af hans bevægede Sind uden at klædes i bibelske Talemaader. Det var i den ny Digtning, som han begyndte efter sin Omvendelse.

Det havde først staaet for ham, som han maatte lade al Digtning fare, da han tidligere havde misbrugt den til at vinde Ære i Verden, og han blev i al Fald fast i den Beslutning aldrig mere at digte paa samme Maade som før. — Allerede i det Digt, som han skrev til sin Faders Jubelfest den 5. December 1810, siger han:

Laurbærkransen har jeg bejlet til;
Men ej mer jeg tragter den at vinde.
Hvad er vel et borget Farvespil,
Hvad en Krans, som Mennesker kan binde?
Hvad er Kløgt, og hvad er alt paa Jord
Mod det rene, klare Guddomsord!
Derfor skal min Sang nu ene tone
Til *hans* Pris, som steg fra Himlen ned,
Som os vilde med vor Gud forsone,
Skænke os en salig Evighed!

I denne Stemning havde han i December 1810 digtet den skønne, kristelige „Barnesang“: „Dejlig er den Himmel blaa —“

Men selv religiøs Digtning kom en Tid til at staa for ham som farlig, fordi den brugte Omskrivninger og Billedsprog, der let kunde fortone Sandheden i det rene Guds Ord, som vi møder i Bibelen. Han var derfor under sin første Vækkelse af den Mening, at han helt maatte opgive Poesien. Men det varede dog ikke længe, inden han indsaa, at han burde bruge alle de Evner, Gud havde givet ham, i Herrens Tjeneste.

I Fortalen til „Saga“ siger han, at han har været villig til at ofre Digtningens Perler for den kosteligste af alle Perler, som han nys havde fundet i Ageren. Men „Harpen, som jeg hængte paa Herrens Alter, rakte han mig selv igen, da han havde indviet den til sin, og med frit Mod griber jeg i de nystemte Strenge.“ Dog vilde han nu kun digte, naar Guds Aand drev ham dertil. Hans Sjæl skulde være som en Vindharpe, der kun klinger, naar Himmelvejret faar dens Strenge til at bæve.

Han stillede sin Digterevne helt i en højere Sags Tjeneste og blev derved Banebryder for en ny Brug af Poesien. Man kan godt sige, at der ved Grundtvigs Sammenbrud i 1810 gik

en fremragende dansk Digter tabt. Men til Gengæld strømmede der en usædvanlig stærk Poesi ind i det danske Kristenliv, — senere ogsaa i Folkelivet. — Det ses heraf, at den, som ofrer sit eget for at vinde Livet i Kristus, egentlig ikke mister noget, hvori der er Livsværdi. Det kommer af, som Hostrup engang har sagt i en Præken, at den, som sælger alt for at købe den kostelige Perle, ikke handler med Døden, men med Livets Gud, og i Guds Haand gaar der intet til Spilde af det, som Mennesket har ofret for at vinde det evige Liv.

De, som beklagede, at Grundtvig efter sin kristelige Opvækkelse ophørte med sin nordiske Digtning, burde have trøstet sig ved at se, hvilken Sum af Poesi han siden tilførte Folk og Menighed, da han lod Aanden raade for sit Strengespil. — Her skal jeg kun gøre opmærksom paa, at Grundtvigs Afkald paa Kunsten for Kunstens egen Skyld var et nødvendigt Vilkaar for, at han kunde blive den store Salmedigter.

Hvorledes hans Sjæls haarde Malme blev brudt ved Guds Ords Hammerslag og i Herrens Haand støbtes til en Kirkeklokke, har han udtrykt med stor Kraft i disse to Vers af „Nyaars-Morgen“:

Hvor dunkel fra Fjelde
En dundrende Klang
Opstiger med Vælde
Af Oldtidens Sang;
Hvor Tonerne fuse
Med Brag over Val,
Som Elvene bruse
I Klippernes Dal,
Dær følte sig hjemme
Mit Hjerte, hvis Stemme
Som Braget var Genlyd i Sten! —

Dog andet at mærke
Fik Øret i Kvæld,
Da Mjølner hin stærke
Slog Dale i Fjæld;
Fra stenhaarde Malme
Den hellige Klang
Af Fædrenes Salme
Højrøstet udsprang
Og lod mig fornemme,
At Frelserens Stemme
Af Sten kan udvirke sig Pris!

II

KIRKELIG KRISTENDOM

Efter sin Faders Død i 1813 kom Grundtvig til at leve otte Aar i København som „tjenstledig Kapellan". Han attraaede ivrigt at faa et lille Præsteembede i Hovedstaden for at kunne forkynde Troen paa det Sted, hvor Vantroen havde sit vigtigste Arbejdsfelt. Men de københavnske Præster ønskede ikke at faa den nidkære unge Mand til Embedsbroder.

Den Uret, der saaledes blev gjort ham, kom dog under Guds Førelse til at gavne hans kristelige Udvikling. Hvis han straks var blevet Præst i København, vilde han gennem den stadige Forkyndelse og den standende Strid med Rationalisterne let være blevet saa „forhærdet" i sin ensidige Bibeltheologi, at han sandsynligvis var groet sammen med den paa Livstid.

Der var desuden i Aarene 1813—14 under Paavirkning af de rystende Verdensbegivenheder kommet en saa overspændt „profetisk"

Stemning i hans Sind, at han trængte til at afgære i udvortes Ro. Og den fik han til Overflod, da han i Steden for præstelig Virksomhed kom i Gang med et syvaarigt dansk-historisk Arbejde i Studerekamret.

Hans Syssel med Folkets gamle Minder havde i hans egne Øjne god Sammenhæng med Kristenlivet hos ham. Han indsaa nemlig, at en folkelig Vækkelse var nødvendig, inden Guds Ord ret kunde vinde Indgang hos hans dvalebundne Landsmænd, og dertil haabede han, at hans livfulde Oversættelse af Saksos Danmarkskrønike og Fremdragningen af andre middelalderlige Folkebøger kunde tjene.

Derfor satte han dette Motto paa sit Tidsskrift *Danne-Virke,* der udkom i 1815—18:

Klokken i den danske Kirke
Det er Sagas klingre Skjold;
Til at bygge Danne-Virke
Vække den hver Dane bold!
Ret den klinger dog i Vangen
Kun i Kor med Kirkesangen
Under Thyra Dannebod.

Han lærte dog med Tiden, at der skulde andet end Bøger, selv saa gode som Bibelen og de gamle danske Krøniker, til at vække det sovende Folk. Og da hans Mund var lukket,

mens hans Pen arbejdede forgæves, kom han efterhaanden i en Sjælevaande over Dødheden omkring ham, der blev en af hans Livs haardeste Prøvelser. Men Længselen efter Fællesskabet, som han savnede saa dybt, hørte aabenbart med til den Skole, hvori Gud forberedte ham til hans kommende Kald.

I denne Ventetid var det, Grundtvig digtede *Paaskeliljen*, hvori han udtrykker sit Haab om, at der vil komme en Paasketid i Norden med en Opstandelse fra de Døde som den, han selv havde oplevet:

Vinterstorm og Hagl og Regn
Suser, bruser over Jorden;
Men jeg stander som et Tegn
For en Blomstertid i Norden.
Nægte man mig med Foragt
Rosenduft og Sommerpragt!
Lige godt, naar den jeg fryder,
Som har kær, hvad jeg betyder.

*

Da Grundtvig omsider fik sit Ønske opfyldt om at blive Præst i København som residerende Kapellan ved Vor Frelsers Kirke fra Advent 1822, oplevede han Aaret efter et aandeligt Gennembrud i sit Indre, der forvissede ham om, at „Natten var forgangen, og Dagen kommet nær". — I dette aandelige Mor-

gengry blev hans Øjne opladt for *Fælleslivet i Menigheden,* og mens han kort før havde tænkt paa at nedlægge det Embede, han nylig havde faaet, for al den Verdsligheds Skyld, som klæbede derved, saa kunde han nu Søndag efter Søndag med Hjertensglæde forkynde Ordet og uddele Nadveren. — Den Fornyelse, som han saaledes oplevede i Kirken, genfødte ogsaa hans Haab for Folkelivet, som det kan ses af *Nyaars-Morgen,* som han digtede i Juni 1824.

Men netop som han havde begyndt at glæde sig ved det kirkelige Liv, der rørte sig omkring ham, fik han ved en Retssag mod nogle af de gudelig Vakte paa Fyn første Gang paa nært Hold at mærke, hvor svært hans Trosfæller ude paa Landet tit havde det med deres rationalistiske Præster, som de var tvungne til at bruge ved alle kirkelige Handlinger, og dette fik en indgribende Betydning for hans eget Liv i Menigheden.

Herom fortæller han som gammel Mand i *Kirke-Spejl:*

„Jeg var nemlig faldet i dybe Tanker over den fortvivlede Stilling, hvori Kristi Menighed og navnlig alle dens Børn og ulærde Medlemmer var kommet derved, at næsten alle de Skriftkloge trodsig paastod, at ikke alene den

hellige Skrifts Oprindelse, Omfang, Ægthed og rette Fortolkning var meget tvivlsomme, men at de kirkelige Grundlærdomme om Treenigheden, Kristi Guddom og Forsoningen, naar man var Grundsprogene mægtig og saae ret til, slet ikke fandtes i Bibelen, som jo hos alle Protestanter dog var Troens eneste Hjemmel. — Hvor overbevist jeg nemlig end selv var om, at Rationalisternes Bibelkritik og Skriftfortolkning var omtrent lige ugrundede og uærlige, saa kunde jeg dog hverken overse, at kristelige Børn og Lægmænd var lige ilde farne, eller glemme, at selv min Bibelkundskab vilde ikke forslaa til at trodse Legionens Vidnesbyrd, naar jeg ikke tillige havde kirkehistorisk Kundskab og havde fremfor alt et Aandens Vidnesbyrd i mit Indre, som kunde trodse al Verden."

„Ligesom det nu blev mig soleklart, at han, som vidnede, at Saliggørelsens Hemmelighed var skjult for de Lærde og Kloge og aabenbaret de Umyndige, kunde umulig uden klar Selvmodsigelse binde de Ulærdes Tro til de Lærdes Vidnesbyrd, saa blev det mig lige saa soleklart, at hvis Skriften var den kristne Menigheds Trosregel, da vilde Vantroen nu, da næsten alle de Skriftkloge hyldede den, have et langt gyldigere og stærkere Vidnesbyrd end

Troen, som kun enkelte Skriftkloge bevidnede. Og min Slutning blev da, at saa vist som Jesus Kristus var Gud Faders enbaarne Søn, saa vist maatte der ogsaa i Kirken findes et langt gyldigere og stærkere Vidnesbyrd om den ægte, oprindelige kristne Tro, end Bogstavskriften paa nogen Maade kunde være for Kvinder og Børn og alle de Ulærde."

„Da jeg nu i denne Retning uafladelig grublede, læste og skrev under Bøn og Paakaldelse, se, da slog det mig i et velsignet Øjeblik, at det mageløse Vidnesbyrd, jeg saa mejsommelig ledte om i hele Aandens Verden, det gennemlød som en Himmelrøst hele Tiden og Kristenheden i *den apostoliske Trosbekendelse* ved Daaben. — Herved var for mig Lyset tændt og Loddet kastet; thi at „Vandbadet i Ordet", altsaa Daabsordet, er den kristelige Livskilde, det havde Luther jo straks lært mig, og at han, som selv havde indstiftet Daaben til et Genfødelsens og Fornyelsens Bad i den Helligaand, ogsaa selv havde bestemt, paa hvilken Tro der maatte døbes, naar man med „Tro og Daab" vilde være sin Salighed vis, det saae jeg straks, er saa aabenbart unægteligt, at hvem der ikke vil lade Trosordet ved Daaben gælde som et Ord til os af Herrens egen Mund, maa enten fornægte Herren som Daa-

bens Indstifter eller fornægte Daaben som Livskilden og derved stille sig selv udenfor den kristne Menighed."

„Fra dette Øjeblik af maatte det være min eneste Kirkesorg at faa alle dem, der havde Hjerte til at tro paa Jesus Kristus, til at fæste deres kristne Tro til Herrens Mundsord som Livsordet ved hans egne Indstiftelser og fremfor alt til Trosordet ved Daaben som Herrens og Menighedens sammensmeltede Vidnesbyrd."

„Rationalisternes Skriftkritik og Skriftfortolkning maatte herved i mine Øjne tabe sin Brod og hele sin Farlighed for Menigheden, og nu derom at rejse en Pennefejde eller æske en verdslig Højesteretsdom var jo en stor Urimelighed, som snarere maatte tjene til at forvirre end til at klare Kirkesorgen og Kirkekampen. — Hvad der desuagtet bevægede mig til det urimelige Vovestykke, var nu vistnok, som jeg udtrykkelig sagde, først og sidst Clausens Stilling som fremragende Præstelærer i vor tvungne Statskirke med Sognebaand. Men dog haabede jeg virkelig netop ved et saadant Stridsskrift at aftvinge Læseverdenen den Opmærksomhed paa Trosbekendelsen ved Daaben, som jeg ganske rigtig forudsaa, vilde være meget vanskelig at vinde."

Det fremgaar af de sidste Bemærkninger, at Grundtvig paa sine gamle Dage nærmest regnede det for et Fejlgreb, at han første Gang offentligt gjorde Brug af sin „Opdagelse" til at skrive „Kirkens Genmæle" imod Professor Clausen. Og deri giver jeg ham Ret. — Striden med Rationalisterne havde været en Hovedsag for ham, saa længe han hævdede, at „Bibelen forsvarer sig selv". I denne Strid mente han at have fundet et nyt Vaaben, da han fik Øje for den apostoliske Trosbekendelse som Kirkens Grundlov. Men ved at føre Daabspagten i Marken under Kirkekampen bar han sig ad som Elis Sønner, da de tog Pagtens Ark ud af Helligdommen og førte den med sig i Slaget mod Filistrene. — Den Oplysning, han „i en velsignet Stund" havde faaet om Guds levende Ord, kunde kun omtaages ved, at han prøvede paa at gøre det til Prøvesten for theologiske Meninger i Statskirken. Det hørte ene og alene hjemme i Menigheden og burde aldrig være brugt som Krigsfane.

Dermed vil jeg dog ikke sige, at den Kirkekamp, Grundtvig begyndte i 1825, i alle Henseender var forfejlet, selv om „Kirkens Genmæle" ikke var saa rent et Stød i Luren, som mange har ment. Men det var først, da han havde nedlagt sit Embede, at han kom ind

paa Sagens rette Løsning ved at virke for saa megen Frihed i Statskirken, at der blev Plads for begge de stridende Parter indenfor dens Rammer.

Den Maade, hvorpaa Grundtvig første Gang overfor Offentligheden fremførte sit ny Syn paa Trosbekendelsen ved at bruge den som udvortes Kendemærke paa den sande Kristendom, havde ogsaa en anden uheldig Følge. Det maatte nemlig give Læseverdenen den Mening, at det kun var som Vaaben mod Kirkens Fjender, han havde draget den frem. Det er derfor ogsaa ofte sagt, at Grundtvigs „Opdagelse" til at begynde med kun havde Betydning for ham selv som en kirkehistorisk Oplysning „til udvendig Brug", mens det først var senere, han kom til at lægge Vægt paa Daabspagten som et livskabende Ord i Menigheden.

Enhver kan forstaa, at hvis dette var rigtigt, maatte det svække hans Vidnesbyrd om Troens Ord. Men heldigvis kan det godtgøres, at det ikke var i hans theologiske Tankeverden, men i det inderste af hans Hjerteliv, at Lyset over Livets Ord oprandt for ham.

Det var, som han siger i „Kirke-Spejl", hans hjertelige Bekymring for Menigheden og især for dens Børn og Lægfolk, som bragte

ham til under Bøn at søge Udvej af Kirkenøden. — Allerede inden han havde fundet, hvad han søgte, dæmrede det for ham, at Klarheden snart vilde komme, saa alle, der spurgte efter Jesus som deres Frelser, skulde kunne finde ham selv lyslevende hos dem. Det ser man af det mærkelige Digt *Kirketrøst,* der senest maa være skrevet i Juni 1825.

Heri siger han til „Sions Døtre smaa", der grædende spørger, hvor Jesus dog er blevet af i disse vantro Tider:

> Jo, han kommer! Hist som Morgensky
> Rødmer, lysner det saa blidt i Norden;
> Brat vi ser ham i en Rosensky
> Dalende hensvæve over Jorden;
> Hvo ham møder paa hans Naades Vej,
> Liv og Lægedom forfejler ej.

Her er aabenbart ikke Spørgsmaal om Opredning af Skriftsteder eller Klaring af Kirkedogmer, men om Trøst til dem, der sukker af Hjertet efter at møde Vorherre selv, altsaa netop om Livets Kristendom i dybeste Forstand. Og det gik hermed Grundtvig som saa mange Gange paa afgørende Punkter i hans Liv, at han som Digter profetisk varslede om, hvad der først senere skulde træde frem i Virkeligheden. — Men i Slutningen af Juli Maaned samme Aar gik Lyset klart op for

ham, og da maatte han straks kundgøre det for sine Venner i Menigheden.

Derom har vi et skriftligt Vidnesbyrd, som aandelig talt er langt værdifuldere end „Kirkens Genmæle", ligesom det ogsaa er ældre i Tiden, nemlig Opskriften til den *Præken*, han holdt paa *9. Søndag efter Trinitatis*, den 31. Juli 1825.

Det fremgaar af hans Præken til den foregaaende Søndag, om de falske Profeter, at han har villet værge sine Tilhørere imod at blive forførte ved Rationalisternes vrange Udlægninger af den hellige Skrift. Han har den Dag endnu kun det Raad, at Lægfolk selv skal læse grundigt i Bibelen, da vil Sandheden blive indlysende for dem. Men næste Søndag forkynder han højtideligt, at han har fundet et bedre Raad imod Forførelsen ved at vise hen til den apostoliske Trosbekendelse.

Men det værdifuldeste i hans ny Vidnesbyrd er ingenlunde, at han giver sine Tilhørere en brugbar Nøgle til deres Bibellæsning. Nej, det ligger i, at han nu stærkt fremhæver *Daaben* som Lysets og Livets Kilde.

Med Henvisning til 1. Kor. 10. Kap., hvoraf Dagens Epistel er taget, nævner han, hvorledes Apostelen sammenligner Udførelsen af Ægypten ved Moses med vor Udførelse af

Mørkets Magt ved Jesus Kristus. — „Den underlige Frelsning gennem Vandet i det røde Hav ligner han ved Daaben, det store, underfulde Genfødelsens og Fornyelsens Bad, som sker ved den Helligaand. Det Himmelbrød, hvormed de mættedes, og Vandspringet af Klippen, hvormed de læskedes i Ørken, ligner han ved det Brød, vi bryder, og Kalken, vi velsigner, som vor Herres Jesu Kristi Legems og Blods Samfund." — Og hertil føjer Grundtvig denne Formaning: „Lad os som de, der er døde for Synden og oprejste ved Kristus, vandre i et nyt Levned, dyrkende ivrig i Tro og Haab og Kærlighed den eneste sande Gud, Fader, Søn og Helligaand, som vi i *Daaben* genfødes til at kende og bekende, og som vi i *Nadveren* beredes til at skue Ansigt til Ansigt!"

Efter at han saaledes klart har flyttet sit Stade fra Bibelskolen til Kirkelivet, er det, han højtidelig forkynder den Trøst, det er givet ham at bringe Guds raadvilde Børn, idet han nævner Ordene i Jesajas Bog det 40. Kapitel: „Du, som bærer Sion Budskab, stig op paa et højt Bjerg! Du, som bærer Jerusalem Budskab, løft Røsten med Vælde! Løft den, frygt ikke! Sig til Judas Stæder: Se eders Gud! Røsten raabe i Ørken: Rydder Herrens Vej,

baner vor Guds slagne Vej paa den jævne Mark! Hver Dal skal ophøjes, hvert Bjerg og hver Høj skal fornedres, og det krumme blive lige, det knudrede glat, og Herrens Herlighed skal aabenbares, og de, alt Kød tillige, skal se det, som Herrens Mund haver talet!"

„Kristne Venner! er det eder en mørk Tale? Veed I ikke, hvorledes Herren trøster sit Folk og gør Ende paa Tvivlraadigheden, aabenbarer sin Herlighed, saa de maa alle se det, store og smaa, vise og vankundige, at han, at Jesus Kristus er vor Gud, de Kristnes Gud med Æren og til hans Faders Ære, saa længe Verden staar! — — Veed I det ikke endnu, da hører mig nøje, da hører, hvad jeg nu har lært at svare dem, der kalder sig Jesu Kristi Tjenere og vil dog røve ham hans Guddomsære, røve hans Legeme, som er hans Menighed, dens Hoved i Himlene og dermed dens visse Haab, dens evige Trøst! — Eller veed I det alt, vidste I det maaske længe før jeg, som, efter at have lidt Skibbrud paa Barndommens Tro, blev fundet som et Lig paa den nøgne Strandbred og kunde længe ej ret besinde, hvor jeg var, da jeg vaagnede i Kirken, indbildte mig længe, at jeg havde været langt borte i fremmede Lande og var ved Pilgrimsstaven halv vandret, halv baaret tilbage til

Hjemmet, til Kirkens Moderskød, kunde længe ej forstaa, at det var altsammen en Drøm, en gruelig Drøm, fordi jeg glemte Aftenbønnen, Aftensalmen, og hvoraf jeg vaagnede, da Bedeklokken slog, og jeg, endnu halvsovende istemte:

Lov og Tak og evig Ære
Ske dig, o Guds hjerte Søn — —."

„Nu først ser jeg det ret, det var en Drøm, thi *Daabens* Naade og *Nadverens* Velsignelse var det jo, som traadte i Kraft, da jeg vaagnede i Troen. Og veed I det, da veed I, hvad jeg har at sige, men vil dog glæde eder med mig, at jeg har ogsaa lært det, hvad sikkerlig mange behøver at paamindes om for at komme i Hu, de er Kristne."

„Saa svarer jeg da dem, der siger, det er baade afgudisk og ukristeligt at kalde Jesus Kristus Gud med Faderen og at tilbede ham: I tager mærkelig fejl, i det mindste naar I siger, det er ukristeligt. Thi det er eder saa vel som mig, det er os alle vitterligt, at saa længe der var Kristne til, saa længe var der ogsaa Folk, som døbtes i Navnet Faderens, Sønnens og den Helligaands, saa længe var der ogsaa Folk, som bekendte, at Jesus Kristus var den Guds enbaarne Søn, Gud med Faderen, paa

hvis Ord de lod dem døbe, i hvis Navn de knælede, i hvis Navn de med Daaben annammede Guds Aand med Syndernes Forladelse, i hvis Legems og Blods Samfund de fandt det evige Liv som Guds Naadegave i ham, i Kristo Jesu, vor Herre.— Se, det er, hvad I ikke kan nægte uden at blive til Latter for hinanden og for Menigheden, det er, hvad Kirkens Fjender bevidner lige saa højrøstet som dens Venner, det er *den apostoliske Tros Bekendelse*, som er beseglet med alle deres Blod, som udgød det for vor Herres Jesu Kristi Vidnesbyrd, det er den Trosbekendelse, som vi endnu finder i alle kristne Menigheder, som ogsaa for eder aflagdes, da I annammede Daaben som et Igenfødelsens og Fornyelsens Bad ved den Helligaand, dette er Bekendelsen, I selv har tilegnet eder, dersom I ikke ved at foragte Herrens Bord selv har udelukt eder af hans Menighed." —

Naar man læser denne Præken, der er holdt umiddelbart efter, at det store Lys over Troen og Daaben var gaaet op for Grundtvig, og en Maanedstid før han skrev derom i „Kirkens Genmæle", maa man undre sig over den Fylde og Inderlighed, der fra første Færd har været i hans Syn paa Daabspagten. Vel ser man ogsaa her, at Rationalisternes Angreb paa Troens

Grundsandheder har sysselsat ham stærkt og drevet ham til at søge Vaaben imod dem. Men det er dog endnu mere kendeligt, hvorledes Menighedens Tarv har ligget ham paa Hjerte. Det er da ogsaa fra Menighedens Liv og hverken fra Bibelen eller Kirkefædrenes Skrifter, han henter sit Vidnesbyrd om Trosbekendelsen. Det er med andre Ord ikke det gamle kirkelige Symbol, men Guds Ord til os ved Daaben, som han fremhæver for at forvisse Menigheden om, at Jesus Kristus virkelig er nærværende hos os.

Denne Præken vidner tillige om, hvorledes Fremdragelsen af Daabsbekendelsen har en dyb personlig Grund i hans kristelige Livsudvikling. Samtidig med at han for nylig havde faaet Øjet op for Menighedslivet som det rette Kristenliv, var han blevet mere klar end før over sit eget Liv i Kristus og dets Oprindelse fra Daaben.

Vel havde han fra første Færd haft Øje for, hvor Livets Kilde fandtes. Han siger saaledes i en Præken i *Søndagsbogen:* „Jeg veed, at saa snart jeg igen oprigtig troende tilegnede mig vor fælles kristelige Børnelærdom, trøstede mig ved *Daaben* i Navnet Faderens, Sønnens og den Helligaands og længtes efter Nadveren som Kristi Legems og Blods virkelige Sam-

fund, — da blev det *Troens Ord*, vi alle bekender, levende i mig." — Og andensteds i samme Bog siger han: „Førend jeg endnu annammede det hellige Embede, jeg nu i tyve Aar, ved frimodig Bekendelse af den Korsfæstede, igen Opstandne, har stræbt at gøre Fyldest, var jeg paa den tornede Vej ved Guds Naade kommet tilbage til min Barndoms Tro, saa jeg gerne foldede mine Hænder med de Smaa og indesluttede alt, hvad jeg troede og vidste, i den enfoldige Trosbekendelse ved Daaben, som vi plejer at kalde de *tre Troens Artikler*."

Men det fremgaar dog af hans Præken den 31. Juli 1825, at han først lidt efter lidt er naaet til fuld Forstaaelse af den uløselige Sammenhæng mellem Troen og Daaben, samtidig med at han ser, hvorledes hans eget Liv i Kristus er groet op af Menighedslivet som en Blomst paa Guds Ager. — Før havde han, som saa mange, der er blevet omvendte med fuld Bevidsthed i den voksne Alder, været saa optaget af dette Fremskud af Kristentroen i hans personlige Liv, at han fristedes til at overse Aandens Værk i ham fra hans Optagelse i Menigheden som lille Barn. Men nu forstod han, at den rette Omvendelse fører os tilbage til det Liv i Kristus, som begyndte med Daaben. —

Det er sandsynligt, at hans Tjeneste ved Barnedaaben, blandt andet da hans egne to smaa Sønner blev døbt, har gjort det rigtig levende for ham, at Daaben er den eneste Indgang i Guds Rige.

Naar han i samme Præken ytrer, at hans Tilhørere maaske længe før ham har erkendt Troen og Daabens afgørende Betydning, saa tænker han derved paa, at kristne Lægfolk gennem Børnelærdommen i Luthers Katekismus kan være fortrolige dermed, og at de ikke saa let forstyrres i den enfoldige Tillid til Daabens Naade som de Skriftkloge, der fristes til at lægge Vægten paa deres Bibellæsning.

Der kan heller ikke være Tvivl om, at naar Grundtvigs kirkelige Anskuelse, trods Theologernes ihærdige Modstand, saa mærkelig hurtig vandt Indgang i de vakte Lægfolks Kredse over hele Landet, saa skyldes det for en stor Del, at den ligger den lutherske Katekismuslære langt nærmere end den Bogtrykker-Kristendom, der i Oplysningstiden havde gjort Hovedet kruset hos Bibeltheologerne.

Det var i Grunden ikke noget nyt for jævne lutherske Kristne at høre Barnetroen ved Daaben lovprist som Livets Grund. Men da de hørte Grundtvigs stærke Vidnesbyrd om det levende Guds Ord, var det snarere, som de

saae den Sol skinne frem igennem Taagerne, som længe havde varmet deres Hjerter.

*

Skønt der var en mærkelig Livsfylde i Grundtvigs Syn paa Troens Ord ved Daaben lige fra det Øjeblik, da han gjorde sin store „Opdagelse" derom, saa følger det af sig selv, at Klarheden og Glæden derover blev endnu rigere for ham og for dem, der kom til at dele hans kirkelige Anskuelse med ham, alt som de fik levet sig dybere ind deri. Det er netop et Livstegn ved denne Oplysning, at den ikke blev staaende stiv og uforanderlig som en tom Theori, men at den groede og udviklede sig ved stadig ny Næring fra det Liv, hvoraf den var oprundet.

Jeg agter imidlertid ikke her at fortsætte med en historisk Fremstilling af Væksten i Grundtvigs Anskuelse, men vender mig i Stedet for til en nærmere Omtale af Anskuelsens forskellige Sider, saaledes som de er blevet frugtbare for mig selv i Aarenes Løb.

III

GUDS LEVENDE ORD

Grundtvig har sagt, at den, som ikke har forstaaet, hvad han har vidnet om det levende Ord, overhovedet ikke har forstaaet noget af hans Vidnesbyrd om Livet. Og deri har han sikkert Ret.

Hvor slemt hans Anskuelse kan fordrejes — baade af Modstandere og Tilhængere —, naar denne Forstaaelse mangler, det ser man bedst, hvor Talen er om den apostoliske Trosbekendelse. Man hører ofte sagt, at Grundtvig betragtede de tre Troens Artikler som et Guddomsord med evigt Liv, hvor de saa lyder eller findes optegnede, netop som de gamle Bibeltheologer betragtede den hellige Skrift. — Men Grundtvig vidste meget godt, at Trosbekendelsen ikke var en Trylleformel, der alene ved sin Ordlyd og sit Tankeindhold kunde gøre guddommelige Underværker. Han vidste, at de tre Trosartikler kan være en død Ramse uden

Spor af Liv og Kraft, i mange Menneskers Mund saa vel som i alle Lærebøger.

Det giver Ordene Liv, naar de bekendes i levende Tro. Men selv dette menneskelige Liv i Ordene er kun en fattig Genklang af det Liv, der er i dem, naar Gud selv taler dem til os.

Det ejendommelige ved et levende Ord er ikke alene, at det er lydeligt og hørligt i Modsætning til en Opskrift, skønt allerede dette er et stort Fortrin. Men det egentlige Liv i Ordet ligger i, at det er en levende Mand, som taler det, og som ved sin Nærværelse kan give det saa megen Kraft og Sandhed, som der er i ham selv. — Intet burde derfor kaldes *Guds Ord* uden det, som Gud selv taler til os.

Mens de fleste Menneskeord kun er uægte, svage, upaalidelige og afmægtige Udtryk for Menneskets indre Væsen, saa er Guds Ord altid sandt, almægtigt, fyldt af det evige Liv, som er i ham, gennemlyst af den Aand, som er eet med ham. — Vi stakkels Mennesker famler i Tanker og Ord. Vor Tale giver kun tilnærmelsesvis tilkende, hvad der bor i os, og røber, naar den er ærligst, vor hjælpeløse Afmagt overfor Livets Virkelighed. Guds Ord derimod skaber, hvad det nævner. Ved det er Verden skabt, og af det bæres al Skabningen, som kun lever i ham.

Hvor anstødeligt er det derfor ikke, at kristne Mennesker tankeløst har vænnet sig til at kalde mange Ting for Guds Ord, skønt de er rent Menneskeværk, der højt regnet har en svag Efterklang eller et mat Efterskin af det skabende Gudsord.

Bibelen er ikke Guds Ord. Den er troende Menneskers Fortælling om, hvorledes det løndomsfulde Guds Ord virker i al Skabning, og hvorledes det aabenbarede Guds Ord har bragt evigt Liv til den faldne Menneskeslægt. — Naar man tænker Sagen igennem, er det en oprørende Forestilling, at den almægtige Guds Ord skulde ligge bundne i en Bog for at vente paa, at et skikkeligt Menneske ved en eller anden Lejlighed tog Bogen frem og gav Ordet Frihed og Virkekraft i en føje Stund.

Præsternes Præken er heller ikke Guds Ord. Hvor utroligt er det ikke, at den Sprogbrug har været gængs blandt fromme Folk og endnu anvendes af nogle, naar Talen er om saadanne Præster, der citerer bravt af Bibelen og dømmer haardt om Verdens Synder.

I vor Tid tror jeg, at der er ved at danne sig et nyt, mere taaget Begreb om Udtrykket Guds Ord. Det møder os jo saa tit i den hellige Skrift og i Kristnes Tale, at det ikke gaar an for en moderne Forkynder helt at slaa

Streg derover. Men da han nu ikke kan tage Bibelen som Guds Ord og ikke vil anerkende, at noget Ord fra oven paa lydelig Maade er hørt her paa Jorden, saa fortoner han den ligefremme Betydning af Ordet „Ord" og gør det til Udtryk for „en indre Røst", en Indskydelse i Sindet eller lignende.

Man kan vist med Rette sige, at det Menneskeværk, som man i vore Dage oftest giver ud for Kristendom, er den religiøse Sjælelære. Psykologerne har afløst Rationalisterne som dem, der forfusker Guds Evangelium ved deres fine Surrogater. De forfører deres Tilhængere til at bytte den enfoldige Tro paa Guds Ord bort for en Mængde dybsindige Fostre af deres eget Sjæleliv. Da vi alle er Tidens Børn med Hang til at gruble over Tilværelsen, vil der altid være aabne Øren for en halvt videnskabelig, halvt opbyggelig Tale om den naturlige Religion og vore indre Fornemmelser derved. Men det er mærkeligt, at Folk kan tro, det er Kristendom, der meddeles dem med en saadan psykologisk Snak over Bibeltekster.

Disse Talere og Skribenter forleder sig selv og andre til den Forestilling, at Guds Ord hverken er noget synligt eller lydeligt, men et Slags aandeligt Vejr i vort Indre. De over-

ser, at det næsten nødvendigt maa blive vore egne Indskydelser, vort Samvittighedsliv, vor naturlige Religiøsitet o. s. v., der fremkalder „Aanderøsten" i os, — den fineste Form for Afgudsdyrkelse, som Menneskeslægten endnu har frembragt.

Saadanne moderne Aander ser vistnok med nogen Ringeagt ned paa os, der paa gammeldags Maade tror, at Gud virkelig har meddelt sig til Mennesker i klare Ord. Men de glemmer, at Jesus har prist sin Fader, fordi han har aabenbaret for de Umyndige og Enfoldige, hvad han har skjult for de Kloge.

Derfor maa vi, der tror paa Guds Ord til os, finde os i at blive kaldt barnagtige af dem, der tager den ny Sjælelære som Religionens sande Indhold. Men det faar vi bære, da de ikke kan give os noget virkeligt at bygge vor Frelse paa, og da det religiøse Spind, som de sætter i Steden for et tydeligt Ord fra Gud, er altfor luftigt for Smaafolk, som dog gerne skulde have Del i det evige Liv.

Det er mer end en Strid mellem gammeldags og moderne Tankegang, det er en virkelig Livssag at faa Rede paa, hvad Guds Ord egentlig er. — Men naar vi for Livets Skyld spørger derom, saa er der intet andet Raad end at gaa til Vorherre selv om Svaret. Han er Livet og

Lyset, og vi maa sige med Apostelen Peter: „Herre, til hvem skal vi gaa hen? Du har det evige Livs Ord, og vi har troet og erkendt, at du er Guds Hellige.“ — Men vender vi os til Kristus selv, saa maa det slaa os, at vi dær har Svaret, inden vi faar spurgt derom. For det er jo ham selv, som er Guds Ord.

„I Begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud. Alle Ting er blevet til ved det. I det var Liv, og Livet var Menneskenes Lys. — Han kom til sit Eget, og hans Egne tog ikke imod ham. Man saa mange, som tog imod ham, dem gav han Magt til at vorde Guds Børn, dem, som tror paa hans Navn. — Og Ordet blev Kød og tog Bolig iblandt os, og vi saae hans Herlighed som en enbaaren Søns fra sin Fader, fuld af Naade og Sandhed.“

Guds Evangelium, det er Budskabet fra Himlen, som indeholder Frelse og evigt Liv. Men dette er kommet til Jorden med hans enbaarne Søn. Saa levende og virkeligt som et lille Menneskebarn kom det til os. Der kan ikke tænkes nogen hjerteligere Form for Livsmeddelelsen fra Gud, nogen Form, der svarer bedre til Menneskehjertets Trang.

Dette maa vi aldrig glemme, naar vi taler om Guds Ord. Kærnen og Livet deri er Jesus Kristus. Naar han ikke er deri, saa er Ordet,

hvad enten vi møder det i Skriften eller i Kirken, i Pennen eller i Munden, kun et tomt Hylster, en Skygge uden Liv og Kraft. — Man gør da ogsaa Grundtvig storlig Uret, naar man tillægger ham den Mening, at Trosbekendelsens Ordlyd er Guds Ord, i Steden for med ham at sige, at det kun er, naar den levende Kristus kommer til os i det Ord, at det er et virkeligt Guds Ord med Frelse og evigt Liv. — Grundtvig har aldrig villet vide andet til Salighed end Jesus Kristus og har aldrig drevet Afgudsdyrkelse med Daabsformularen som den, der skulde have Liv i sig selv.

Men naar det hedder, at „Ordet blev Kød", og naar vi kan kalde det lille Jesusbarn for det sande Guds Ord, saa maa vi heller ikke her hænge os i det udvortes og haandgribelige, men lægge Mærke til, at „Kødet" kun er Guds Ords Bolig og udvortes Tilsynekomst i Verden. Aanden, Guds Aand, er det sande Liv i Guds Ord.

Dette forstaar vi bedst, naar vi sætter os ind i Jomfru Maries troende Glæde over Jesusbarnet. Hun havde jo faaet Guds Ord med Englebud, da hun undfangede sit hellige Foster. Hun vidste, at i dette Ord var Underet sket, og at den Søn, hun havde paa sit Skød, var udsprunget deraf. Han var for hende den synlige

Stadfæstelse paa, at Guds Ord skaber, hvad det nævner. Hans inderste Liv var det Guds Ord, som hun havde modtaget i sit troende Hjerte.

Dette var hendes dyrebare Hemmelighed. Men for andre var Jesus, mens han vandrede paa Jorden, et Menneske af samme Oprindelse som de selv, skønt Folk snart maatte lægge Mærke til, at han var ualmindelig god, og at han bar paa et Livsindhold, som ingen andre havde Mage til.

Det var dette, som drog hans Disciple til ham. Men det blev Maalet for hans Omgang med dem, at de derigennem kunde indleve sig i det Guds Ord, som var hans Væsens dybe Grund.

Naar vi siger, at han forkyndte eller lærte dem Guds Ord, saa maa vi vel forstaa, at det ikke var gennem en udvortes Undervisning, men ret egentlig i *Livets Skole*. De oplevede Guds Ord ved at leve sammen med ham. — Igennem sine Taler til Folket, sine Undergerninger og sit daglige Liv i Vennernes Kreds forkyndte Jesus det Budskab fra Faderen, det Rigets Evangelium, som han bar i sig.

Han begyndte ikke med at lære dem det i bestemte Ord. De skulde vokse gradvis til Forstaaelse og personlig Tilegnelse deraf. Det var

„en fri Skole", han holdt med dem. — Derfor var der ingen Adgangsprøve eller Overhøringer. Og det var først ved Slutningen af den Tid, han virkede som Lærer, at han prøvede, hvor meget de havde tilegnet sig af hans Livsindhold, — som vi læser i Matthæus' Evangelium, Kapitel 16:

„Da Jesus var kommen til Egnen ved Kæsarea Filippi, spurgte han sine Disciple: „Hvem siger Folk, at Menneskesønnen er?" Men de sagde: „Nogle siger Johannes Døberen, andre Elias, andre Jeremias eller en af Profeterne." Han siger til dem: „Men I, hvem siger I, at jeg er?" Da svarede Simon Peter: *„Du er Kristus, den levende Guds Søn!"* Og Jesus svarede og sagde til ham: „Salig er du, Simon Jonas' Søn! for Kød og Blod har ikke aabenbaret dig det, men min Fader, som er i Himlene. Saa siger jeg ogsaa dig, at du er Petrus, „Klippemanden", og paa denne Klippe vil jeg bygge min Menighed, og Dødsrigets Porte skal ikke faa Overhaand over den. Og jeg vil give dig Himmeriges Nøgler, og hvad du binder paa Jorden, det skal være bundet i Himlene, og hvad du løser paa Jorden, det skal være løst i Himlene."

Himmeriges Nøgler, det er Guds Ord, som Jesus bar i sig, og som han vilde give sine

Venner, naar de ved Aanden var blevet modne til at modtage dem.

Vi forstaar hans Lærerglæde, da den fremmeligste af hans Disciple kunde sige det ud af sin Livserfaring: „Du er Kristus, den levende Guds Søn!“ — Det var jo Grundordet i den Tro, som han var kommet for at forkynde, der saaledes for første Gang lød i en fri Bekendelse fra et syndigt Menneskes Læber. Det var Hjørnet af den Klippe, hvorpaa han skulde bygge Guds Tempel, den hellige almindelige Menighed, der her første Gang skød frem af Jorden.

Vi forstaar ogsaa, hvorledes Jesus i sin Glæde derover følte Trang til at afdække mere af Kirkegrunden ved at tale rent ud om det, der knytter sig til Kristus-Navnet i den frelsende Tro. — „Fra den Tid,“ hedder det hos Matthæus, „begyndte Jesus at give sine Disciple til Kende, at han skulde gaa til Jerusalem og lide meget af de Ældste og Ypperstepræsterne og de Skriftkloge og ihjelslaas og oprejses paa den tredje Dag.“ — Det er øjensynlig Troens hellige Kæde, han her drager frem ved at tale om, hvorledes Jesus Kristus, Guds enbaarne Søn, skal „pines, korsfæstes og igen opstaa fra de Døde.“

Men dette var mere, end hans Disciple endnu

kunde tilegne sig med hjertelig Tro, og Peter kom til at vise, hvorledes han endnu fulgte „Kød og Blod“ i det meste af sin Tankegang. Han advarede nemlig ligefrem Vorherre imod Lidelsernes Vej og blev til Gengæld mindet djærvt af Jesus om, at der er en Djævel, vi maa forsage, inden Troens Himmelvej ligger aaben for os.

Efter Matthæus' Fortælling fortsatte Jesus dog den aabne Forkyndelse, han havde begyndt, ved at sige dem, at „han skal komme i sin Faders Herlighed med sine Engle, og da skal han betale enhver efter hans Gerning.“ Hvem kan undgaa ved disse Ord at mindes om vor Tro paa ham, „der kommer igen at dømme Levende og Døde.“

Umiddelbart derefter fortæller Matthæus, hvorledes Jesus forklaredes paa Bjerget. Det er som et „Lysbillede“ i Livets Skole til Støtte for Ordets Vidnesbyrd. Saaledes skal vor Frelser gennemstraales af det Livsord, han bærer i sig, og vandre i Glans ud over Verden til Frelse for alle dem, der vil tro ham paa Ordet [1]).

[1]) Jeg kunde tænke mig, at de moderne Bibelkritikere vil hævde, at det mærkelige Stykke af Matthæus' Evangelium, som jeg her har dvælet ved, er af sen Oprindelse, da det øjensynlig smager af „kirkelig Tankegang“. Men dette gør netop Vidnesbyrdet mere værdifuldt i mine Øjne. Jeg

Ved den Maade, hvorpaa Jesus under Slutningen af sin Lærervirksomhed i Galilæa udtaler Frelsens Kendsgerninger i tydelige Ord, er der det at mærke, at han endnu kun kan gøre det *profetisk*. Det er som en Genlyd af, hvad der gærer i hans Sjæl, han taler om de kommende Ting, og dette mildner uvilkaarlig Dommen over hans Disciple, som slet ikke forstod, hvad han sagde.

Troens Ord er endnu kun i sin Vorden hos Kristus selv. Det skal vokse ud af, hvad han endnu maa leve og lide, inden det i hans Vidnesbyrd og Menighedens Bekendelse lyder fuldbaarent som guddommelig Sandhed til Salighed.

*

Naar vi betænker, at Guds Gave til Menneskeslægten, „det evige Livs Naadegave i Jesus Kristus", skal bringes i hele sin Fylde til alle Folkeslag gennem alle Tider, saa kan vi godt forstaa, at det maatte være Kristi Gerning, mens han vandrede legemligt her paa Jorden, *at udløse Guds Ord af sit Indre,* saa at det, naar han gik bort, ved Aandens Kraft kunde gaa fra Land til Land. Og det saaledes, at han

lægger nemlig mere Vægt paa, hvad den ældste Menighed har vidnet, end hvad en enkelt Mand skriver paa sin egen Regning.

selv — forklaret og usynlig — virkelig er tilstede deri som Evangeliets sande Livsindhold.

Dette udtrykte Grundtvig ved at sige, at først blev „Ordet" Kød og tog Bolig paa Jorden, men derefter blev „Ordet" Aand og vandrede ud over hele Verden.

Ellers maatte alle vi, der ikke har set Jesus, føle os altfor fattige i Sammenligning med dem, der kendte ham personligt, og bittert misunde dem, som han hjalp saa kærligt i sit Køds Dage. Men Gud har ved sin Aand sørget for, at vi intet savner, da vi har det alt sammen i Kristi Menighed med hans Ord og Naademidler.

Mellem Engle Mænd nu tælles,
Har med Herren alt tilfælles:
Aand og Støv og Liv og Blod,
Troen, Haabet, Kærligheden,
Lyset, Glansen, Glæden, Freden,
Livets Træ og Livets Flod.

Men skal vi faa Bod for alle Savn ved Guds Ord alene, saa maa vi ogsaa fæste vort Hjertes Tro dertil. Derfor maatte det være Jesus magtpaaliggende at møde en saadan Tro paa Ordet blandt Menneskene.

Herom fortælles der i Matthæus' Evangelium, Kap. 8, hvor den hedenske Høvedsmand i Kapernaum søger Hjælp hos Jesus for sin

værkbrudne Dreng. Denne Mand maa i Romerhæren have lært, hvad et Kommandoord, som lystres blindt, er for en Magt i Verden. Derfor kan han svare Jesus, der tilbyder at komme hjem til ham for at tage sig af Drengen: „Herre! jeg er ikke værdig til, at du skal gaa ind under mit Tag. Men sig det blot med et Ord, saa bliver min Dreng helbredet! —" Da Jesus hørte det, forundrede han sig og sagde til dem, der fulgte ham: „Sandelig siger jeg jer, end ikke i Israel har jeg fundet saa stor en Tro!"

Meningen kan jo ikke være, at der ikke var andre, som havde fuld Tro til Hjælpen fra Vorherre. Men de støttede gerne denne Tro til, hvad de saae: hvor mild han var, hvor kærligt hån tog sig af de Syge, og hvorledes han havde Kraft i sine Hænder til at helbrede dem. — Her var der imidlertid en Mand, som kunde nøjes med et Ord alene og dog troede urokkeligt paa, at det var nok til hans Drengs Helbredelse. Det er tydelig nok denne Tro paa Ordet uden alle andre Hjælpemidler, som har forundret og glædet Jesus, — fordi han vidste, at en saadan Tro maatte til, naar Ordet efter hans Bortgang skulde kunne udrette *alt*, hvad der var hans Ærende her i Verden.

Det samme fremlyser af de sidste Ord, han

sagde til sine Apostle, inden han foer til Himmels: „Mig er givet al Magt i Himlen og paa Jorden. Gaa derfor ud og gør alle Folkeslagene til mine Disciple, idet I døber dem til Faderens og Sønnens og Helligaandens Navn og lærer dem at holde alt det, som jeg har befalet jer. Og se, jeg er med jer alle Dage indtil Verdens Ende!"

I denne Aandeliggørelse af Kristus i Ordet finder jeg ogsaa Forklaringen paa de mærkelige Ord, han, efter Johannes' Evangelium Kap. 16, sagde til sine Apostle ved den sidste Nadver: „Jeg siger jer Sandheden: Det er jer gavnligt, at jeg gaar bort; thi gaar jeg ikke bort, kommer Talsmanden ikke til jer; men gaar jeg bort, saa vil jeg sende ham til jer."

Paa den anden Side maa det tages som en Selvfølge, at Aanden ikke meddeler Efterslægten andet, end hvad Jesus selv har sagt til den lille Menighed, han stiftede efter sin Opstandelse, og til hvem han talte om alt, hvad der hører til Guds Rige.

I de velsignede Dage mellem Paasken og Pinsen maa det Troens Ord, som lyder ved Daaben, være blevet fuldbaarent som et lydeligt Guddomsord, hvori Vorherre giver hele den hellige Arv til sine Venner og dermed gi-

ver sig selv helt til dem, saa de bliver et med ham i al Evighed.

Jeg kunde tænke mig, at det Led af vor Trosbekendelse, som sidst er blevet udtalt af Jesus i hans Vennelag, er Ordene: „Undfanget af Helligaanden og født af Jomfru Marie." — Dette har vist været en Hemmelighed imellem ham og hans Moder hele hans Jordeliv igennem. Men nu har han udtalt det i hendes Nærværelse for alle sine Venner, som er de eneste i Verden, der kan have Gavn og Glæde af at vide det. — Af Verden var han efter Guds Vilje agtet for en Søn af Josef, og anderledes vil Verden aldrig kunne se paa Jesu Byrd. Men for os Kristne er han Guds enbaarne Søn, og deri har vi Løsningen paa den Gaade, at det evige Liv virkelig er kommet til Jorden og er meddelt os i Jesus Kristus.

Jeg tror, at Grundtvig havde Ret, naar han hævdede, at Jesus Kristus selv har udtalt den Forsagelse og Tro, hvorpaa vi døbes, netop med det Indhold, som paa Dansk udtrykkes i den saakaldte apostoliske Trosbekendelse. Og jeg tror, at dette er det Budskab, som Jesus havde at bringe med evigt Liv fra sin Fader i Himlene.

Efter den Fremstilling, jeg ovenfor har prø-

vet at give af Guds Ords Komme til Verden og dets Vækst gennem Herrens Liv og hans Samliv med sine Venner, følger det for mig af sig selv, at det Guds Ord, hvori vi mødes med Kristus ved Daaben, maa være et Ord af hans egen Mund, — uformindsket og uforøget af Efterslægten. Det er for mig Guds eget Ord til os ved hans Søn Jesus Kristus, Ordet, der skaber, hvad det nævner, og som har dannet hele den hellige Menighed, hvori Jesus Kristus lever med os den Dag i Dag.

Peters Tale paa Pinsedagen er tydelig nok bygget paa de store Frelsens Kendsgerninger, der indeholdes i vor Trosbekendelse. Det samme gælder flere af de Missionstaler, som Lukas gengiver i Apostelsagaen. Sligt kan naturligvis være tilrettelagt af Bogens Forfatter. Men det viser i al Fald, at Trosordets Indhold netop var Kærnen i den apostoliske Forkyndelse.

For Resten er det ikke nødvendigt at søge Vidnesbyrd om Trosbekendelsen i Bibelen. Den eneste Borgen for det Ords guddommelige Oprindelse har vi i Herrens Menighed. Den hellige almindelige Kirke har Daabspagten i sit Værge. Den kan derfor med Rette kaldes Kirke-Ordet. Men det betyder ikke, som mange mener, at Trosbekendelsen, med eller uden Aandens Hjælp, er sammenflikket af Bisperne

i det andet Aarhundrede. Nej, det siger, at den er Kirkens Eje fra Begyndelsen af, i Kraft af at Jesus og hans Menighed virkelig er eet i Aanden. — Overhovedet kan Guds Ord slet ikke lyde som saadant udenfor Menigheden. Men dær vil det findes alle Dage, saa sandt Helvedes Porte aldrig kan vinde Overhaand over Herrens Menighed.

Hermed stemmer det godt overens, at det var ved at oplives i Troen paa Menigheden, hvori Jesus Kristus ved sin Aand lever og raader, at Grundtvig i 1825 fik Øje for den apostoliske Trosbekendelses enestaaende Betydning som Menighedens Daabspagt.

IV

DET HELLIGE NAVN

Det er i Menigheden, vi hører Guds Ord. Naar vi tør kalde Daabspagten for Guds levende Ord, saa er det kun, fordi vi tror, at Gud selv har talt det til os ved vor Daab.

Grundtvig kaldte ofte Trosbekendelsen ved Daaben „Ordet (eller „det lille Ord") af Herrens egen Mund" eller „Herrens Mundsord". — Det var et godt Slagord for den særegne Oplysning, som Grundtvig havde at bringe. Men ligesom de Udtryk ikke findes i Bibelen, vil de vistnok heller ikke komme i almindelig Brug i Menigheden. Her vil „Guds Ord" eller „Herrens Ord" vistnok altid blive ved at være de gængse Udtryk, — især naar vi faar lært til Gavns at gøre Forskel mellem Gudsordet, som han selv har talt til os, og de Menneskeord om Gud, som stadig forekommer i Skrifterne og kirkelig Tale.

Der er imidlertid et andet Udtryk for Guds Aabenbaring, der har Livets Ret ved Siden af

„Guds Ord", og det er *Guds Navn* og *Jesu Navn*.

Det er jo vort underlige Kaar som Mennesker, at vi ikke kan komme ind til ham, der har skabt os. Intet syndigt Menneske har nogensinde set Gud. Men den Fornuft, han har givet os, overbeviser os dog om, at der bag ved den timelige Tilværelse, som er tilgængelig for vore Sanser, maa findes en Almagt, hvoraf hele Verden er fremgaaet, en Livskilde, hvoraf ogsaa vort Liv er en Udstrømning. Mere kan vi af os selv ikke vide om Gud. Derom synes jeg, at alle fornuftige Mennesker i vor Tid maa være enige med de retsindige blandt vore videnskabelige Tænkere.

Hvad alle Folkeslag efter en dyb indre Drift har drømt om den usynlige Almagt, det er Fostre af den menneskelige Indbildningskraft og har kun med Sandheden om Gud at gøre, for saa vidt det vel maa være ham, der oprindelig har lagt den religiøse Drift ind i Menneskenaturen. — Men i Virkeligheden vilde vi rave aldeles i Blinde med Hensyn til Verdens Ophav og Styrelse, dersom Gud selv ikke havde viist os den ufortjente, forunderlige Naade at aabenbare sig for os i sin enbaarne Søn.

Heller ikke vi, som ved Troen paa Kristus

er kommet i Pagt med Gud, har dog nogensinde set ham. Det eneste, hvori han fremtræder for os, er *hans Navn*, som Kristus har kundgjort for os. Eller med et mere dagligdags Udtryk: Vi veed ikke andet om Gud i Himlen, end hvad Jesus har fortalt os.

Og hvad er da Guds Navn? Ja, det er netop de Ord, ikke blot om, men af den Almægtige, som hans Søn har bragt os, altsaa Troens Ord, hvorpaa vi er døbte, om „Gud Fader den Almægtigste, Himlens og Jordens Skaber". I disse Ord er han virkelig hos os. Han har selv indplantet dem i vort Hjerte, og i Kraft af dem lever og røres vi i ham, ja, tør tale til ham som vor kærlige Fader.

Saaledes forstaaet faar Guds Navn for os en helt anden Livsfylde, end hvis det blot var en hellig Benævnelse paa den Usynlige. — Vi kan f. Eks. tænke paa Jesu Afskedsord til sine Apostle: „Gør alle Folkeslag til mine Disciple ved at døbe dem til (ikke: i) Faderens, Sønnens og Helligaandens Navn".

De, som tror, at de kan hente al deres Kristendom fra Bibelen, regner disse Ord i Slutningen af Matthæus' Evangelium for Daabens hellige Grundvold, og saa forstaar de dem endda, fattigt nok, saaledes, at Daabens Kraft ligger i, at der siges ved Vandøsningen: „Jeg

døber dig i Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn". Men skønt disse Ord gerne kan have hørt til Daaben fra Begyndelsen af, saa er det ingenlunde denne Erklæring af Døberen, men Pagten, som lyder, før Døbelsen sker, der er den egentlige, guddommelige Akts sande Livsindhold. — At døbes til Guds Navn, eller „til Jesu Navn", som det stundom kaldes i Apostelsagaen, det er da: med Vandøsningen at modtage Guds Navn, Faderens og Sønnens og Helligaandens, som Guds eget Ord nærmere giver det, i et troende Hjerte. Dermed er Guds Navn skrevet i vort Hjerte, saa vi kan leve deri, skønt vi ikke ser ham i hans Almagt og Herlighed. Vi veed dog, at han er hos os og vi hos ham til evig Tid.

Det er ogsaa kristelig forsvarligt at kalde Daabspagten for *Jesu Navn*. Vor Trosbekendelse er saa at sige bygget over Navnet Jesus Kristus. Det er som en Livsudfoldelse af alt, hvad der ligger i hans Frelsernavn.

En Gang levede Jesus synligt her paa Jorden. Men *vi* har lige saa lidt set ham som Faderen, og skal vi alligevel have fuld Del i ham, saa maa det være gennem hans Navn med alt, hvad det rummer, det Navn, som er nævnt over os ved vor Daab, og hvori han har lovet at være med os alle Dage til Verdens Ende.

Vi føler det bedst, naar vi beder vort *Fadervor* i Jesu Navn. —

Alle Kristne er vel enige om, at denne Bøn er et Ord af Vorherres egen Mund til os. De, der søger Kristenlivets Kilde i Menigheden, veed jo, at Fadervor mødte os sammen med Trosbekendelsen i vor Daab. De, der udleder Kristendommen af Bibelen, holder sig til, hvad der staar skrevet hos Evangelisterne om, hvorledes Jesus lærte sine Disciple at bede den Bøn.

Mærkeligt nok synes de fleste Bibeltheologer at have overset et andet Vidnesbyrd i Skriften om Fadervor. — Naar Paulus skriver baade til Romerne (i det 8. Kapitel) og til Galaterne (i det 4. Kapitel) om „Sønneudkaarelsens Aand, i hvilken vi raaber: *Abba, Fader!*" — saa kan der jo ikke være Tvivl om, at han tænker paa Fadervor, hvis første Ord i Jesu Modersmaal han udtrykkelig nævner ved Siden af det græske Fadernavn. Her har vi altsaa et Vidnesbyrd ud af selve Menighedslivet, der afgjort er ældre end Optegnelserne hos Evangelisterne, et Vidnesbyrd, der kendeligt peger hen paa Fadervor som en Naadegave ved Daaben [1]).

[1]) En af mine afdøde Venner, Præsten Erik Otzen, har for mange Aar siden henledt min Opmærksomhed paa, at

Denne Bøn er jo helt lagt ind i Guds Navn, saa den begynder med at nævne ham som „vor Fader i Himlene", og ingen kan gøre det af Hjertet uden i det Ord at møde hele Guds Naade og Kærlighed til os. Men naar det videre hedder: „Helliget vorde dit Navn", saa er det jo ikke et Ønske eller maaske et Løfte om at holde Guds Navn i Ære og ikke bruge det letfærdigt (svarende til det 2. Bud i Moseloven). Nej, saa rummer denne Bøn hele den Almægtiges Væsen, som han har aabenbaret os det i Fadernavnet, og som det er lagt i vort Hjerte med Troens Ord i Daaben, saa siger denne Bøn os, — ikke hvad *vi* kan gøre, men hvad *han* har gjort ved at give os Del i sit Liv med al dets Herlighed. Og dette sker netop ved, at hans Navn, som han har aabenbaret for os i de Ord, hvorpaa vi er døbte, udfolder sig levende i os ved Helligaandens Kraft. Saaledes hører Troens Ord og Fadervor, der begge blev givet os i vor Daab, uløselig sammen som Udtryk for det evige Liv, der er Guds Naadegave i Kristus.

ligesom Paulus ved Nævnelsen af Fadervor siger dets første Ord paa sit (og Jesu) Modersmaal, saaledes skriver han i samme Sprog Ordene *Maran Atha,* d. e. „Herren kommer", i Slutningen af 1. Korinthierbrev. Det maa vel være kendt for hans græske Læsere som et Led af Trosbekendelsen i dens „Grundsprog".

Ja, for det maa aldrig glemmes, at vort Liv i Gud, som Fadervor udsiger, det har vi kun gennem hans Søn, saa Bønnen kun bliver Virkelighed, naar vi beder den i *Jesu Navn*. — Det er jo kun i Kristus, at vi er Guds Børn og kan bede til Gud den Almægtige som vor Fader. Men deraf følger, at det at bede til Gud i Jesu Navn er noget meget mere end at føje hans Navn til vor Bøn som et helligt Mærke. Det forudsætter, at vi er i Jesus Kristus, som han er i sin Fader, saa det bliver ud af Fællesskabet med ham, vi beder til hans og vor Fader i Himlene.

Det er, som Grundtvig siger, i Salmen om Fadervor:

Agt det kun vel: I *Jesu Navn*
Bedes det maa alle Dage
Som af et Barn i Jesu Favn,
Der kan hans Kærlighed smage,
Føler det paa sig, alt hans Haab
Fødtes af *Troen* i hans Daab,
Vokser med Jesus den lille! —

Beder du *saa* dit Fadervor,
Aanden med Faderens Stemme
Hjemler dig Jesu Børnekaar,
Saa i Guds Hus du har hjemme.
Thi kun Guds ægte Børn har Mund
Til uden Tant af Hjertens Grund
Gud deres Fader at kalde.

Kristendommen, som er et Liv i Daabspagten, kan ogsaa kaldes et Liv i Jesus-Kristus-Navnet. Det Navn, som er nævnet over os i vor Daab, magter at rumme alt, hvad vi som Guds Børn kan tilegne os af det evige Liv. I det Navn lærer vi ved Aandens Hjælp at sammenfatte alt, hvad der tjener til vor Frelse og Salighed.

Det var Grundtvigs Vidnesbyrd ved hans Bortgang fra denne Verden i det sidste Vers, han digtede:

Derfor *Jesus-Kristus-Navnet*
Prises skal evindelig,
Af hans Kærlighed omfavnet
Hjertet er i Himmerig,
Naar med denne Verden brydes,
Til Guds Bordet vi indbydes.

V

VORT LIV I GUDS ORD

Det er i Menigheden, vi hører Guds Ord. Naar vi tør kalde Daabspagten for Guds Ord, saa er det kun, fordi vi tror, at Gud selv taler det Ord til os ved Daaben. Men det har sig ikke dermed som med Menneskeord, der er forbi, naar de een Gang er udtalte. Guds Ord har ikke alene lydt til os i vor Daab, men det lever i vort Hjerte og virker dær efter hans Vilje og ved hans Aand til det evige Livs Vækst i os.

Naar vi derimod paa egen Haand fremsiger Trosbekendelsen, saa er det ikke Guds Ord, men kun vort Forsøg paa at give en Genklang af det Livsord, som Gud ved Daaben har indplantet i vort Hjerte. — Vor Gengivelse kan naturligvis ikke skabe Liv i Ordene. De kan desværre tit være den tommeste Lyd paa vore Læber. Men naar Guds Aand, som har taget Bolig hos os, fra Hjertedybet gyder sit Liv i

Ordene, som vi siger, saa taler vi „som Guds Ord“, og det er en nødvendig Livsytring hos et kristent Menneske saaledes at bekende, hvad der bor i hans Inderste.

Mens Guds Ord findes i hele deres Fylde i Menigheden, naar de lyder ved hans Naademidler, saa tør vi ikke regne med, at de samme Ord i vor Bekendelse kan faa aandeligt Liv i alle Dele. — Hver af os maa vokse i Tilegnelsen af Troens Ord, ligesom Jesus' første Disciple langsomt voksede til at tilegne sig det Guddomsliv, der var i ham.

Derfor maa vi heller ikke kræve en fuldtonig Trosbekendelse af hinanden eller dømme vore Medkristne efter, hvorvidt de kan tro fast paa alle Dele af deres Daabspagt.

I denne Henseende, som i alle andre, maa Kristi Menighed følge sin Herres Forbillede. — Jesus krævede ikke en fuldbaaren Tro af dem, han skulde hjælpe. Han tog venligt imod alle, der søgte til ham, selv om de kun havde en svag Anelse om, hvem han egentlig var. Han stolede paa, at de, der kom til ham i deres Trang, og som siden holdt sig til ham, de skulde nok fra Dag til Dag lære at tage imod mere af, hvad han havde at give dem. — Selv den blodsottige Kvinde, der nærmede sig med den Tanke: „Kunde jeg blot røre ved Kvasten

af hans Kappe, saa blev jeg rask!" — selv hende stødte han ikke fra sig.

Vi skal heller ikke skyde nogen bort, der paa samme Maade nærmer sig Vorherre i hans Menighed. Selv om det saa kun var et enkelt Led af vor Tro, de greb efter, maatte vi ikke spærre Vejen for dem ind til ham. — Vi maa huske paa, at vi selv kun lidt efter lidt er naaet til at faa Liv i hele vor Daabspagt, ja, at vi vel alle endnu mangler meget deri. Ved Daaben fik vi ganske vist hele Troens Indhold lagt i vort Hjerte som Guds Gave. Men langsomt, meget langsomt gaar det for os at tilegne os denne Gave i al dens Fylde. — Dette maa paaminde os om ikke at dømme andre efter, hvor dybt de er naaet ind i Troens Liv. Og om man paa udvortes Maade siger ja til alle Led af Trosbekendelsen, betyder naturligvis kun lidt, naar de ikke har faaet Liv for een.

Det var, efter min Mening, et stort Fejlgreb, Grundtvig gjorde, da han, saa snart han havde faaet Øje for Daabspagten som Guds eget Ord, straks vilde give sig til at dømme sine Modstanderes Tro og Lære efter Bekendelsens Ordlyd. Det Ord er givet os til evigt Liv, men ikke til Lovforskrift i Kirken.

Allerede den gamle Kirke forsyndede sig

ved at opstille Trosbekendelsen som et af de Symboler, hvortil Præsten skulde bindes med højtidelig Ed. Ligeledes er der syndet meget ved at gøre den til Genstand for Skolernes Lektielæsning, og det var ønskeligt, om dens Brug ved Konfirmationen blev afskaffet. — Men jeg har ellers ofte glædet mig over den Kendsgerning, hvori jeg ser Aandens Styrelse, at Daabens hellige Ord næsten aldrig er indskudte paa urette Sted i vor Gudstjeneste, hvor de ikke kommer som Menighedens fri Bekendelse. Og jeg haaber, at „Halvgrundtvigianernes" Bestræbelser for at gøre Stads af Trosbekendelsen ved at indsætte den i Ritualet, messe den for Alteret eller lign., ikke skal vinde Indpas i vor Folkekirke.

Guds Ord skal gaa saa frit iblandt os, som Jesus gik blandt Folk, da han færdedes synligt her paa Jorden. Som han dengang *bar* Ordet i sig, saaledes *bor* han nu i sit Ord. Derfor tjener vi ham bedst ved at give hans Ord fuld Frihed til at virke efter sin indre Magt. Men lige saa lidt som han i sit Køds Dage vilde være Dommer og Deler i Menneskers Retstrætter, lige saa lidt maa vi bruge hans Ord som Maalestok for vore Medmenneskers Rettroenhed. — Her gælder det, som han sagde i sin Tale paa Bjerget: „Døm ikke, for at I selv

ikke skal blive dømt!“ Dommen hører Herren til, ikke mindst, hvor det gælder vort Forhold til hans eget Ord.

*

Det er en af de mange gode Sider ved Grundtvigs Syn paa Kristendommen, at det klarer Troslivet med barnlig Enfoldighed. — Det letter ingenlunde Korset ved at være en Kristen. Man kan snarere sige, at det samler alt under det Kors, som er tegnet over os i vor Daab. Det frigør ikke Hjertet for at maatte tro, hvad der synes at stride mod sund Fornuft i denne Verden. Det tager paa ingen Maade Underet ud af Kristendommen. Hele vor Tro er jo bygget paa de største Undere, som kan tænkes: at den almægtige Gud lader sin Søn føde som et Menneskebarn, at han oprejser ham fra de Døde, og at vi dødelige Mennesker ved ham bliver Guds Børn, der faar Syndsforladelse, Opstandelse og evigt Liv! — Men det fritager os for at bygge vor Tro paa Undere, som ikke vedrører os, alle de mærkelige Begivenheder, Bibelen fortæller om, og som kun kan blive os til Opbyggelse, naar de ikke gøres til Vilkaar for vor Frelse. — Derved frigøres vi ogsaa for at være afhængige af de Skriftkloge i vor Salighedssag.

Alting samles i dette ene: *at leve i sin Daabspagt.*

Men at leve i sin Daabspagt vil jo sige at leve i det Ord, som ved Daaben er talt til os. Og dette Liv føres, naar vi med vort Hjerte tror paa Ordet, som det lyder, og med Munden bekender det for Gud og Mennesker.

Ja, tro og bekende
Til Dagenes Ende,
Det er Saliggørelsens Vej;
Paa den lad os sjunge
Med Hjerte og Tunge:
Vi har ham, vi slipper ham ej!

Nu kunde jeg imidlertid tænke mig, at en eller anden vilde sige: Ja, vist er det godt, som allerede Luther anbefalede sine kristne Venner, hver Dag at bekende den Tro, hvorpaa vi er døbt, og bede vort Fadervor, som ved Daaben blev givet os i Vuggegave. Men hvis vi vilde nøjes dermed, blev vort Kristenliv dog altfor fattigt og indskrænket. Kristendommen er jo en hel Verden, som vi ad tusende Veje skal trænge ind i, og der er jo tusende Ting i os, som skal ændres og tilpasses efter vort himmelske Borgerskab. Vi kan da umulig nøjes med stadig at gentage de faa Ord, som lød til os i vor Daab.

Dertil vil jeg svare, at denne Indvending vi-

ser, hvor lidt mange fatter Livsfylden og Livskraften i Guds Ord. Det er som Sennopskornet, det mindste af alle Frø, som dog vokser op til et stort Træ. Der er en evig Vækst i Guds Ord, og det breder sig ved sin indre Guddomskraft ud over hele vort Menneskeliv.

Livets Ord af Guddomsrod
Kilden er til Livets Flod;
Lysets Børn deri sig bade,
De af Daaben sjæleglade
Dukker op til evigt Liv.

Livets Træ ved Flodens Rand
Vokser op i Troens Land,
Saa Gudsfolket Mad og Drikke
Midt i Ørken savner ikke,
Lever højt ved Herrens Bord.

Det lille Gudsord, som er talt til os ved vor Daab, synes for mange kun at være et historisk Skema eller en theologisk Oversigt over de kristelige Hovedlærdomme. Men det bliver for den, som *lever* deri, til et Rigdomsvæld af Guds Naade. Hver Sætning deraf fører ind i evige Dybder, og vi kan hver Dag finde nye Skatte deri. Vi vandrer med Herren fra Verdens Skabelse gennem hans Menneskeliv paa Jorden, hans Nedfart til de Dødes Rige, hans Himmelfart — lige til Tidernes Ende, hvor han kommer igen for at dømme Levende og Døde.

Og vi lever i Aanden med Herrens Menighed, ikke blot den lille Kreds deraf, som vi maaske har samlet i vort Hjem og Nabolag, men hele den hellige Kirke, som var og er og bliver, een hellig Forsamling af alle Guds Børn, som er forenede om vor Frelser med det overstraalende Haab om vor Opstandelse fra de Døde og det evige Liv i Faderens Herlighed.

Ak, jeg forstaar saa godt de angelsaksiske Skjalde, der stemte deres Harpe for at udmale al den vidunderlige Rigdom, der er lovet os ved vor Daab. De magtede ikke at gøre det til Gavns. Men deres Tilløb til Himmelkvadet var dog saa drabeligt,

> At forstumme maa de tomme Triller,
> Tonesatte efter Hedninggriller,
> For vort Kors Halleluja!

Dog — Guds Ord har ikke blot Evne til at overskygge hele Verden og bære os paa Himmelflugt op for hans Trone. Det viser fuldt saa meget sin Magt ved at følge os ind i Livets daglige Forhold og styrke os i den Kamp mod Synden, Døden og Djævelen, som dær gaar for sig. — Ligesom Aanden ikke alene virker i Højtidsstunderne, hvor der tales med luende Tunger, men ogsaa i det Stille, hvor vi samles to eller tre i Jesu Navn, eller selv hvor et troende Menneske færdes ene, — saaledes hører

Guds Ord, som hans Aand virker i, ikke blot til, hvor vi flokkes til Højtid, men til vort daglige Liv i Hjemmet og i Lønkammeret. Og netop dær staar det sin Prøve som den lille Surdej, der gennemsyrer vort daglige Brød.

Med Troens Ord og Fadervor blev det evige Liv ved Daaben indplantet i os, og fra denne Livskærne skyder der altid nye Spirer op i vort Hjerte. Naar vi lever i vor Daabspagt, saa vinder Kristus gennem sit Ord mere og mere Skikkelse i os, og hans hellige Liv fortrænger efterhaanden alt det syndige, selviske i vor medfødte Natur. Med Forsagelsens og Troens Ord holder han daglig Dom i os, kommer allerede nu hver Dag til os for at dømme Levende og Døde, dømmer det døde, der bor i os, og opelsker det levende, som vokser frem af hans Ord.

Jeg veed det nok, kender det altfor godt af egen Erfaring, at vor daglige Bekendelse og Bøn tit kan være saa ringe, at Ordene falder som døde fra vore Læber, mens Tankerne færdes ad deres egne Veje. Det kommer af, at vi selv vil haandtere Guds Ord i Steden for at lade Guds Aand raade over dem.

Det hændte engang for Grundtvig, da han som Olding stod i Kirken og skulde bede Fadervor, at Ordene kom i Vilderede for ham.

Men da vendte han sig til Helligaanden og sagde:

Hvergang en ærlig Sjæl paa Jord
Vil sine Hænder folde
I Jesu Navn, men Bønnens Ord
Vil dø paa Læber kolde:
Forbarm dig over Støvets Kaar!
Viis, du paa alt kan bøde!
Og hvisk til os dit Fadervor,
Saa vore Tunger gløde!

Og derefter strømmede Bønnens Ord levende over hans Læber.

Saaledes kan Guds Ord i vor Mund undertiden blive som en tom Krybbe uden Jesusbarnet i, en Sandbund, hvori der ingen Kilde vælder op. — Der er nogle, som mener, at man derfor skal lade være daglig at sige de hellige Ord for at undgaa Vanens sløvende Magt, og kun bede og bekende, naar man paa Forhaand føler sig oplagt dertil. — Men det er ikke min Erfaring, at en saadan Afholdenhed i Ordets Brug skulde være gavnlig. Jeg stiller mig hellere ved den udtørrede Kilde og lader mig minde om, at vort eget Liv kun er Sand, til Gud giver Opvæld midt i Ørkenen.

Jeg er taknemlig for, at det er blevet en Vane for mig fra min Ungdomstid, at jeg daglig maa bekende Troen og bede Fadervor. Og skønt det, som en gammel Præst engang sagde

til mig, er Ord, som der er slidt stærkt paa i snart to Tusende Aar, saa er de ikke blevet forslidte for mig ved den daglige Brug, men er stadig en Livsfornødenhed for mig ligesom Føden og Aandedraget.

Livet i Ordet maa selvfølgelig ikke dø hen i tankeløs Plapren. Men det maa paa den anden Side heller ikke maales paa den Stemning, det vækker i Sjælen paa Vejen fra Hjertet til Munden. Vi kan nok med Luther tale om vort „fattige Fadervor". Men selv naar Ordet kommer fra et mat Sind, kan der godt være Aand deri, og da vil Livet vokse deraf, som Sæden vokser, mens Bonden sover.

Man bør overhovedet vogte sig for at dømme det aandelige Liv efter vor Stemning derved. Man røres lettere til Taarer ved et følsomt Digt end ved et sanddru Ord om Guds Rige, og der er ikke mange, som bliver saa „bevægede" ved Guds Ord som ved de sødladne Træk af Sjælelivet, som tit bliver fortalt fra Prækestolene. Guds Aand er ikke sentimental.

Men det er velsignet, naar man en Gang imellem kan blive saaledes gennemglødet af Ordet, at det er, som hele vort Indre flammer af Fryd. Da forstaar vi, hvad vi synger i Bøn til Helligaanden:

O, smelt du vort Hjerte ved Højaltrets Ild,
og klar du Jordklimpen i Solglansen mild,
Saa glade vi føler: os skabes i Bryst
De Levendes Lyst!

Dog veed vi nok, at disse løftede Øjeblikke ikke er det sikreste Tegn paa, hvad Guds Ord formaar i os. Det Tegn kan vi derimod faa, naar vi staar i Nød uden levende Raad eller med Døden for Øje. — Under saadanne Kaar har jeg allerbedst mærket Kraften i Guds Ord. Mens der er saa meget af det, vi ellers glædes ved og støtter os til, der bliver afmægtigt, ja, slet ikke værd at nævne overfor Virkelighedens tunge Alvor, saa taber Guds Ord ikke sin Magt i en saadan Stund. Det lader sig ikke blot fremføre midt i Angst og Nød; men det vokser i Vælde, saa vi bliver trygge paa, at det bærer et Liv i sig, som Døden ikke kan dræbe.

VI

PAASKE-EVANGELIET

Herved tænker jeg ikke paa den Fortælling i Markus' Evangelium 16.1—7, der fra gammel Tid læses Paaskedag i Kirkerne. Hvor stemningsfuld denne Beretning om Kvinderne ved Graven end er, og hvor mange dyrebare Minder der end vækkes derved hos os, som er vante til at deltage i Menighedens Paaskefest, saa maa det dog indrømmes, at denne Tekst i Virkeligheden ikke er noget Evangelium, selv om vi derved kun forstaar et glædeligt Budskab af den Art, som kan meddeles i en Bog.

Det er jo kun et Englebud til Kvinderne ved den tomme Grav, vi dær hører om, og læser vi videre hos de andre Evangelister, saa faar vi at vide, at Kvinderne gik ængstede, men ikke glade fra Graven, og at Apostlene ikke troede, hvad de fortalte dem om Englens Ord.

Det var først senere paa Dagen, da den opstandne Frelser selv viste sig for sine Ven-

ner, hvor de sad for lukkede Døre, og lyste Freden over dem, at de oplevede, hvad der for dem med Rette kan kaldes Paaske-Evangeliet.

Men deri faar vi andre i Virkeligheden ingen Del ved kun at læse derom i de gamle Skrifter. Vi kan lige saa lidt som Apostlene tro det paa andre Menneskers Ord. Vi maa, som de, høre det af Herrens egen Mund, mens han staar forklaret midt iblandt os. For han er selv Evangeliet, Guds Søn, der blev født som et Menneskebarn for at bringe det glade Budskab om evigt Liv til Jorden, og som skaffede os Del deri ved at gaa i Døden for os og opstaa ved Faderens Kraft.

Dette sande, virkelige Evangelium er, Gud ske Lov, ogsaa kommet til os, da Jesus Kristus mødte os i vor Daab og talte det levende Guds Ord, som er eet med ham selv, ind i vort Hjerte. Paaske-Evangeliet som Guds livskabende Ord til os er da netop den Pagt, han sluttede med os, og hvori det lyder: „Tror du paa Jesus Kristus — pint, under Pontius Pilatus korsfæstet, død og begravet, — paa den tredje Dag opstaaet fra de Døde! — Og paa Syndernes Forladelse, Kødets Opstandelse og det evige Liv!“ — Paa de Ord er vi begravede med Kristus ved Daaben til Døden for at opstaa med ham til evigt Liv.

Det er det rette store Paaske-Evangelium, hvormed „Retfærdighedens Port", som David synger om, blev opladt for os i vor Daab, saa vi kunde drage ind i Guds Rige og lovsynge ham for hans underfulde Naade i Kristus.

Saa sandt der ikke er Frelse i noget andet Navn end Jesus Kristus, saa er det Navn, udtalt over os med Guds egen Røst i vor Daab, den eneste Klippe, hvorpaa vi kan bygge vor Tro paa Sejer over Døden.

Men kan da „det lille Ord af Herrens egen Mund" virkelig udrette saa meget? — Hvis nogen vil spørge mig derom, saa tør jeg ud af mit Livs dybeste Erfaring svare *Ja* dertil.

Gud være lovet, at jeg i min første Ungdom fik Øjnene op for Guds levende Ord, der lyder i hans Menighed, og som blev talt ogsaa til mig med Navns Nævnelse i min Daab. — Deraf udsprang mit Livs Paaske med al den aandelige Vaars Glæde og alt mit Livsmod til Arbejdet i Aandens Tjeneste. Paa dette Ords Grund vaagnede der i mit Hjerte og min Mund en Lovsang, som fulgte mig fra min Kirkegang ind i Ensomhed og ud i Dagens Arbejde. — Det er „den glade Kristendom", som ogsaa jeg af Guds Naade har faaet saa megen Del i, at jeg har følt det som et lille Himmerige her paa Jorden at samles med Guds Børn i Her-

rens Hus og ved hans Bord. — Det har givet mig Mod til at samle mine Nærmeste til daglig Bekendelse og Lovsang, og det har i Lys og Løn skinnet ind i den Ungdomsskole, hvor jeg har haft min Livsgerning.

Tør jeg da ikke med Rette sige, at det, som jeg har lært af Grundtvig om Guds Ord til os, det har staaet Livets Prøve i mit snart lange Levnedsløb! Og selv for Dødens Prøve, der endnu venter mig, frygter jeg ikke. Thi skønt jeg endnu ikke er gaaet gennem Dødens Port, saa har jeg dog flere Gange staaet den saa nær, at jeg kender Gruen derved. Og hver Gang har jeg faaet en glædelig Stadfæstelse paa den gode Bekendelses Kraft og Velsignelsen, der ligger i vort Fadervor, bedt i Jesu Kristi Navn. Ja, i min Daabspagt har jeg fundet en Grundvold, der ikke svigter, og jeg tør tro de stærke Ord: at Himmel og Jord skal forgaa, men det Ord, som Gud selv har talt til os ved Jesus Kristus, Vorherre, det skal aldrig rokkes, men virkeliggøres i al sin Herlighed, naar Livet her paa Jorden er til Ende for os.

Dette personlige Vidnesbyrd føler jeg nu i min Alderdom Trang til at aflægge med Mund og Pen. Og hvor vilde jeg gerne, at det kunde kaste lidt Lys over Livets Grund for andre. — Guds Ord er hos os, og det vil vise sin Kraft,

naar vi kun vil aabne vore Hjerter for Guds Aands Virkning deri.

I den Tid, jeg har levet, har den danske Menighed oplevet en herlig Paasketid, hvori Ordet er opstaaet af Døde og har udrettet store Ting iblandt os, som vi synger:

Herren, han har besøgt sit Folk,
Natten hun blev til Morgen,
Menneskets Søn, Gud Faders Tolk,
Slukket nu har al Sorgen.

Blegt som et Lig var Livets Ord,
Dødt det os laa paa Tunge,
Aand dog fra Herren i det foer,
Engle derom vil sjunge.

Gud give, at den unge Slægt i de kommende Dage maa opleve en saadan Paaske, hvor Livets Ord sprænger Graven og lyder paany i Aandens Kraft!

VII

MENIGHEDSLIVET

Der kan skelnes mellem to Afsnit i Grundtvigs Præstegerning, hvert svarende til en Menneskealder af hans Liv. Det første minder om *Paasken*, det andet om *Pinsen*. — Hans Forkyndelse i de yngre Præsteaar har faaet digterisk Udtryk i *Paaskeliljen*. Vidnesbyrdet munder ud i, at ligesom Kristus stod op af Graven Paaskemorgen, saaledes vil Guds Ord nu staa op af Døde i den kristne Menighed. Det er i Sammenhæng hermed, at det først og fremmest er *den anden Trosartikel*, som han dvæler ved i sine Prækener.

Men efter at han i 1839 var blevet Præst ved Vartov og havde faaet en Menighedskreds samlet om sig, kom han aandelig talt fra det friske Foraar ind i Sommervarmen og følte Pinsevejret omkring sig, som det lyder i Salmen fra 1843:

> I al sin Glans nu straaler Solen,
> Livslyset over Naadestolen,
> Nu kom vor *Pinselilje-Tid*,
> Nu har vi Sommer skær og blid. —

Han oplevede nu, især ved Nadverbordet, det kristelige Fællesskab, som han før kun havde talt profetisk om. Og dermed fik *den tredje Trosartikel* anderledes Liv og Fylde for ham end før, ligesom han nu stærkere end før pegede paa det Ord af Vorherres egen Mund, som lyder til os ved Altergangen.

Det Menighedsliv, som i Aarenes Løb blomstrede op ved Herrens Ord og Naademidler, blev Grundtvigs største Glæde i denne Verden. Han kaldte det „et Himmerig paa Jorden", og han sang derom sammen med Menighedskredsen i Vartov, saa det klang ud over Landet med Bud om „den glade Kristendom". —

Tit talte han i sine Prækener om den store Pinsehøjtid, der var ved at forberedes for Menigheden i Norden, og saae det som sit Livskald at byde Gæsterne ind dertil.

I den Præken, han holdt i Vartov ved det store Vennemøde den 9. September 1866, sagde han: „— Jo ældre jeg bliver, des klarere ser jeg, at Opvækkelsen og Opmuntringen til dette hartad døde og magtesløse Menighedsliv i Fællestroen og den indbyrdes Kærlighed, det var og er mit egentlige Dagværk i Helligaandens Tjeneste."

Ved samme Lejlighed aflagde han et Vidnesbyrd om, hvorledes hans sidste Ægteskab havde hjulpet ham til paa nært Hold at for-

nemme det kristelige Fællesskabs Velsignelse. — Da han i Foraaret 1858 blev gift med Fru Asta Reedtz, havde hun fire Smaabørn af sit første Ægteskab. Selv havde han Sønnen Frederik, der gik i sit fjerde Aar, og et Par Aar senere fik de Datteren Asta. Der var altsaa seks Børn i Hjemmet. Med dem og deres kvindelige Hjælpere holdt Grundtvig hver Dag Morgenbøn med Trosbekendelse og Salmesang. Denne Gudstjeneste i Hjemmet lærte ham, at, som „Kærligheden i det hele begynder hjemmefra", saaledes maa det kristne Fællesskab for troende Ægtefæller have sit Arnested i Hjemmet.

Herom siger han i den nævnte Præken, „at det virkelig først er ved det kristelige Ægteskab, han har lært at *føle*, hvad Menighedslivet er, og har fattet Haab om dets Opblomstring iblandt os."

Han slutter sin Præken med disse Ord, som bringer et hjerteligt Bud fra det hjemlige til det kirkelige Fællesliv: — „Da jeg igaar fyldte mit 83. Aar og bad et Fadervor i Jesus-Kristus-Navnet for den lykkelige Fuldendelse af mit Dagværk med „en Afskedstime, sød og god", da følte jeg de smaa Børne-Engle, som altid er for Faderens Aasyn, lege i det troende Hjerte med deres: Ja, ja, Halleluja! Amen i Vorherres Jesu Navn, Amen!"

Ved mange andre Lejligheder stræber

Grundtvig at lægge sine Venner paa Hjerte, at Kristenlivet med Guds Ord maa leves i Hjemmet, hvis det skal naa ind til Grundvolden i vort Menneskeliv. Som Jesus voksede op i Hjemmet i Nazareth, saaledes skal Guds Ord lyde i vore Hjem og give vore Børn en levende kristelig Børnelærdom. Kun hvor det sker, er Barnedaaben fuldt forsvarlig, og kun paa det Grundlag kan Menighedslivet til Gavns hellige hele vort Menneskeliv.

*

Jo mere Grundtvig i Kirken, Hjemmet og Vennelaget fik levende Erfaring om Fællesskabets Velsignelse, desmere samledes hans Vidnesbyrd i det Omkvæd, at vi kun ved at leve Livet lærer at forstaa det til Gavns, og at der ingen Værdi er i vore Tanker om Kristendommen, naar de ikke er udgaaede af virkelig Livserfaring.

Ved det første skandinaviske Kirkemøde i København i 1857 var Grundtvigs kirkelige Anskuelse det Spørgsmaal, der saa at sige gennemtrængte alle Forhandlinger som en Glød, der bliver lagt i en Bunke Papirer. Nordmændene og især Svenskerne, der ikke kendte Grundtvigs Lære om det levende Ord, Troen og Daaben, var ivrige for at faa Forklaring

derpaa og lyttede spændt til det stærke Ordskifte derom imellem Dr. A. G. Rudelbach og Biskop P. C. Kierkegaard. — De ønskede naturligvis ogsaa at høre Grundtvigs egen Redegørelse for hans „theologiske Standpunkt". Men da han fik Ordet, skuffede han dem ved at afvise enhver Disput om hans Paastande og nøjedes med at henskyde Sagen til Livets Prøvelse.

„Jeg kan," sagde han, „ikke nær lægge den Vægt paa de Lærdes og Skriftkloges Medhold eller Modsigelse, som de mener, jeg skulde. Thi dersom de alvorlig Søgende virkelig af *Herrens eget Ord til os* ved Daaben og Nadveren faar den Fasthed i Troen og det Liv baade i Troen og Haabet og Kærligheden, som de savnede, da gør jo Vidnesbyrdet sin tilsigtede Virkning, om saa end alle de Lærde vilde paastaa, at det virkelige var ikke sandt. Og dersom de alvorlig Søgende skuffedes i deres Forventning, da kunde alle de Lærdes Medhold jo ikke frelse det uefterrettelige Vidnesbyrd fra at være, hvad det var."

„Derfor overlader jeg trøstig mit kristelige Vidnesbyrd til Livs-Erfaringens Skærsild, som jeg er vis paa, det skal sejerrigt gennemgaa, til vor korsfæstede, men igen opstandne Frelsers Ære, som har lovet at være med os alle Dage

til Verdens Ende og vil bestandig klarere besegle sit Vidnesbyrd, at de Ord, som Han selv *taler til os*, de er *Aand*, og de er *Liv*."

*

Dette Grundtvigs Stade, midt i Menighedslivet og i det Lys derover, som udgaar fra Livet selv, har jeg i mange Aar søgt at tilegne mig. — Som ung, ivrig „Grundtvigianer" var jeg optaget af at forsvare hans Lære imod andres Indvending og bevise dens Rigtighed med gode, tankemæssige og historiske Grunde. Men skønt jeg ikke følte mig slaaet af Marken i den Fejde, har jeg for længe siden indset, at det hverken gør fra eller til, hvad man ad den Vej stræber at klare. — Ingen vinder dog virkelig Livsoplysning uden ad Livets Vej.

Derfor prøver jeg nu ikke mere paa at gøre Folk til Grundtvigianere, men ønsker dem kun, at de maa komme til at deltage med hele deres Hjerte i den kristne Menigheds Liv. Da veed jeg, at det, som Guds Aand har vidnet ved sin Tjener Grundtvig, nok skal stadfæstes for dem, mens det, som Manden Grundtvig selv kan have opspundet, er gaaet eller snart vil gaa al Kødets Gang.

Kunde det, som jeg i dette lille Skrift har fremført, hjælpe nogen til lidt tydeligere at

skelne mellem Guds Gerning til vor Frelse og Menneskers egne Drømme om Evigheden, da vilde jeg være taknemlig derfor.

Guds Ord det er vort Arvegods,
Det skal vort Afkoms være!
Gud giv os i vor Grav den Ros,
Vi holdt det højt i Ære!
Det er vor Hjælp i Nød,
Vor Trøst i Liv og Død;
O, Gud, ihvor det gaar,
Lad dog, mens Verden staar,
Det i vor Æt nedarves!

INDHOLD

Side

Forord 5
Indledning 7
I. Livet i Kristus 13
II. Kirkelig Kristendom 29
III. Guds levende Ord 48
IV. Det hellige Navn 66
V. Vort Liv i Guds Ord 74
VI. Paaske-Evangeliet 86
VII. Menighedslivet 91

N. F. S. GRUNDTVIGS SAGA

AF HOLGER BEGTRUP

Overskueligt og kortfattet, men med et dybtgaaende og inderligt forstaaende Kendskab til Emnet, skildrer Højskoleforstander *Begtrup* i den foreliggende lille Bog Grundtvigs Liv og Gerning. Næppe nogen har som han Betingelser for at beskrive og bedømme Grundtvigs Gerning i vort Folk; gennem et Livs Arbejde i Folkehøjskolens Tjeneste, gennem Udgivelsen af Grundtvigs Værker har han erhvervet sig et nøje Kendskab til de Maal, Grundtvig satte sig, og de Midler, hvormed han søgte at fremme sin Sag. Det er en Bog, som vil vække megen Glæde og Interesse, ikke blot indenfor Højskolekredse, men hos alle, der ønsker at kende og forstaa de Faktorer, der har skabt Danmarks folkelige Oplysning i det 19. og 20. Aarhundrede. 75 Øre

Gyldendal

Holger Begtrup: Grundtvigs Syn paa Guds Ord.

I denne Bog giver Holger Begtrup en Fremstilling af, hvorledes Grundtvig gennem sin Livsudvikling kom til at se paa Guds Ord. Hertil har Holger Begtrup føjet sit personlige Vidnesbyrd, fordi han som en af Grundtvigs gamle Disciple mener det sin Pligt ud fra sit eget lange Livs Erfaring at stadfæste Sandheden af, hvad Lærermesteren sagde om Guds levende Ord. Lærdom og gammeldags, enfoldig Kristentro præger den lille Bog.